

GENEL MUHASEBE

2 1-8

acikogretim.biz

DERS NOTLARI

İTE 1: MALİ DURAN VARLIKLAR

Duran varlıklar; bir işletmede işletme faaliyetlerinde kullanmak veya yararlanmak amacı ile edinilen ve bir yıldan kısa sürede paraya çevrilmeleri, satılması veya tüketilmesi öngörülmeven varlıklardır.

Duran varlıklar genel olarak mali duran varlıklar, maddi duran varlıklar ve maddi olmayan varlıklar olarak üçe ayrılır.

MALİ DURAN VARLIKLAR KAPSAMINDAKİ FİNANSAL VARLIKLAR

Mali duran varlıklar kapsamında, menkul kıymet niteliğini taşıyan finansal varlıklar bulunur. Ülkemizde menkul kıymetler sermaye piyasası mevzuatı içinde düzenlenmiştir. Buna göre, “*Menkul kıymetler, ortaklık ve alacaklılık sağlayan belli bir meblağı temsil eden yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren misli nitelikte, seri hâlinde çıkarılan ibareleri aynı olan ve şartları **Kurul’ca** belirlenen kıymetli evraklardır.*”

Bu tanımda yer alan özellikleri taşıyan menkul kıymetler temel olarak hisse senedi ve tahvil olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hisse senetleri sahibine ortaklık hakkı sağlayan, tahviller ise sahibine alacaklılık hakkı sağlayan temel menkul kıymetlerdir.

Hisse Senetleri

Hisse senetleri, sermayesi paylara bölünmüş ortaklıklar tarafından çıkarılan ve ortaklık sermayesine katılma payını temsil eden menkul kıymetlerdir. Ülkemizde anonim şirketler tarafından çıkarılan ve bir ortaklık belgesi olan hisse senedini elinde bulunduran kişi, hisse senedini çıkaran (ihraç eden) şirketin ortağıdır ve şirketin kârından pay alır. Hisse senedi sahibinin elde ettiği kâr payı geliri, şirketin faaliyetlerine bağlı olarak yıldan yıla değişir ve bu değişimler hisse senedinin piyasa değerini (fiyatını) etkiler. Dolayısıyla hisse senedi sahibi hisse senedini elinde bulundurarak hem temettü geliri hem de hisse senedinin piyasa fiyatında meydana gelen artıştan kaynaklanan gelir gibi iki farklı getiri elde etmeyi bekler.

Hisse senedinin piyasa fiyatı, o hisse senedine olan arz ve talep koşullarına göre belirlenen bir fiyattır. Tahvillerden farklı olarak hisse senetlerinde aşağıdaki gibi pek çok farklı değer (fiyat) ortaya çıkabilir.

- *Nominal değer (itibari değer veya kayıtlı değer);* bir hisse senedinin üzerinde yazılı olan değerdir. Anonim şirketlerin sermaye tutarının hisse sayısına bölünmesiyle bulunan değeri ifade etmektedir.
- *Defter değeri;* bir işletmenin öz kaynak toplamının hisse senedi sayısına bölünmesiyle bulunan değerdir.

NOT: Faaliyetine devam bir işletmede bir hisse senedinin defter değeri, genellikle nominal değerinden daha yüksektir. Çünkü öz kaynak toplamı içinde sermaye, dönem kârı ve geçmiş yıllar kârları ile dönem zararı ve geçmiş yıllar zararları da yer alır. Bu nedenle faaliyetlerine devam eden bir işletmede genellikle öz kaynak toplamı, sermaye tutarından daha fazla olur.

- *İhraç değeri; hisse senetlerinin* şirket tarafından çıkarılışı (ihraç) aşamasında satışa sunulduğu fiyattır. Genel olarak yeni kurulan şirketler çıkardıkları hisseleri nominal değerle satmakla birlikte, faaliyetine devam eden ve kârlılığı yüksek olan işletmeler sermaye artırımında çıkardıkları hisse senetleri için nominal değer üzerinde bir fiyat belirler. Ülkemizdeki yasal düzenlemelere göre hisse senetleri, nominal değerinin üzerinde bir ihraç fiyatıyla satılabildiği hâlde nominal değerinin altında bir ihraç fiyatıyla satılamaz.

- *Piyasa değeri;* piyasadaki arz ve talep koşullarına göre belirlenen ve borsa mevcutsa genellikle borsa fiyatı ile eş anlamlı olarak kullanılan fiyattır. İşletmenin temettü dağıtım politikası, yıllara göre kârlılık durumundaki değişimler, faaliyet başarısı, rekabet durumu, yöneticilerin vasıfları gibi işletmeye bağlı pek çok nicel ve nitel faktör ile piyasa koşullarındaki ve ekonomideki değişimler arz ve talebin, dolayısıyla piyasa ve borsa fiyatının artmasına veya azalmasına yol açar.

- *Tasfiye değeri;* işletmenin tasfiyesi yani işletmenin faaliyetlerinin sona ermesi durumunda, işletmenin tüm varlıklarının satılması ve tüm borçlarının ödenmesinden sonra kalan tutarın, hisse senedi sayısına bölünmesi sonucu bulunan değerdir.

- *Gerçek değer;* işletmenin gelir yaratma potansiyeli ve yatırımcıların bu hisse senedinden bekledikleri kazanç oranına göre bir takım teknikler kullanılarak hesaplanan ve yatırımcıların o hisse senedi için ödemeye hazır oldukları değerdir. Hisse senedi değerlendirme yöntemleri kullanılarak hesaplanan gerçek değer, piyasa değerinin üzerinde ise yatırımcı bu hisse senedini alma kararına varacaktır.

Hisse Senedinin Sahibine Sağladığı Haklar

Hisse senetleri nama (isme yazılı) ya da hamiline yazılı olarak çıkarılabilir. Hisse senetleri ana sözleşmede aksine bir hüküm yoksa sahiplerine eşit haklar sağlar. Bu tip hisse senetlerine *adi hisse senetleri* denir. Bir kısım hisse

senetleri ise adi hisse senetlerine göre kâra katılmada, yönetim ve denetim kuruluna üye seçiminde, oy hakkında ve benzeri konularda ana sözleşmeye dayanarak sahiplerine imtiyazlı haklar tanıyabilir. Bir anonim ortaklıkta çeşitli imtiyazlara sahip hisse senetleri bulunuyorsa bu hisse senetlerine *imtiyazlı hisse senetleri* denir.

Hisse senedi sahibi şirketin ortağı olduğundan, hisse senetlerinin sahiplerine sağladıkları haklar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Yönetime katılma (oy) hakkı, şirket genel kurullarına katılıp, alınacak kararlar için oy kullanma hakkını ifade eder.
- Kâr payı (temettü geliri) alma hakkı, şirket kârından hissesi oranında pay elde etme hakkını ifade eder.
- Rüşhan hakkı, şirketin gerçekleştireceği sermaye artırımını nedeniyle ihraç edeceği yeni hisse senetlerini öncelikli olarak alma hakkıdır.
- Tasfiyeden pay alma hakkı, şirketin tasfiye olması durumunda tasfiye sonucuna payı oranında katılma hakkıdır.
- Bilgi edinme hakkı, yönetim kurulunun düzenleyeceği faaliyet raporu, denetim kurulunun düzenleyeceği denetim kurulu raporu, bilanço, gelir tablosu ve kâr dağıtım tablosunu inceleme hakkı, genel kurulda soru sorma hakkı, denetçilere şikâyet etme hakkı ve benzeri hakları ifade eder.
- Bedelsiz pay alma hakkı, şirketin iç kaynaklardan yapacağı sermaye artırımlarında çıkarılacak hisse senetlerinden, sahip olduğu pay oranındaki hisse senetlerini bedelsiz olarak alma hakkını ifade eder.

Tahviller

Tahviller devletin ya da özel sektör şirketlerinin, borçlanarak orta veya uzun vadeli fon sağlamak üzere çıkarttıkları borç senetleridir. Tahvil sahiplerinin herhangi bir ortaklık hakkı yoktur, sadece tahvili çıkaran (ihraç eden) devlete veya şirkete karşı alacaklılık hakkı sağlar. Tahvil sahipleri, tahvili ihraç edenin alacaklısıdır ve bu alacağı için faiz kazancı elde eder. Tahvil çıkaran bir şirket kâr da zarar da etse, tahvil sahipleri şirketten her yıl, tahvilin üzerinde yazılı değer (nominal değer) üzerinden hesaplanan faizleri alırlar.

NOT: Tahviller, devlet ya da finansman ihtiyacında olan anonim şirketler için borçlanma aracı niteliğini taşır.

Tahviller sabit veya değişken faizli olarak ihraç edilebilir. Tahvil değeri, piyasa faiz oranlarındaki değişimden etkilenir ve bu nedenle tahvilin piyasa değeri nominal değerine göre farklı olabilir. Sabit faizli tahvillerde her yıl anapara üzerinden hesaplanan faiz tutarı aynıdır. Hisse senetlerinden farklı olarak tahvillerde oy hakkı yoktur, vade vardır ve vade sonunda tahvil sahiplerine anaparanın geri ödenmesi gerekmektedir. Vade, anaparanın ve son faiz ödemesinin yapılacağı tarihtir. Tahvil ve bononun vadesin-de yatırımcının eline geçecek olan para miktarı tahvilin nominal değeri yani üzerinde yazılı olan değer tutarındadır. Ülkemizdeki mevzuata göre tahviller en az 2, en çok 7 yıl vadelidir. Tahviller arka yüzlerinde belirtilen bir ödeme planı dâhilinde itfa edilir. Tahvillerin anaparası vade bitiminde bir defada ödenir. Tahviller nominal değerlerinin altında ve üstünde bir değerle ihraç edilebilir.

NOT: Tahviller nominal değerlerinin en çok % 5 altında bir ihraç fiyatıyla satışa arz edilebilir

Tahvil sahibi alacağından başka şirket üzerinde hiçbir hakka sahip değildir. Şirketin yönetimine katılamaz. Buna karşılık şirketin brüt kârından, önce tahvil sahiplerinin faizleri ödenir. Ayrıca, şirketin tasfiyesi halinde tahvil sahipleri alacaklarını almada, hisse senedi sahiplerine göre önceliğe sahiptir. Bu nedenle tahviller hisse senetlerine göre daha az riskli olmakla birlikte genellikle de daha az getirili menkul kıymetlerdir.

Diğer Menkul Kıymetler

Oy hakkına ve değişken bir getiriye sahip bir ortaklık belgesi olan hisse senedi ile belirli bir vade ve sabit faiz getirisine sahip bir borçlanma aracı olan tahviller arasındaki bu temel ayrım nedeniyle diğer menkul kıymetler ya hisse senedinin türevidir ya da tahvil türevidir. Ülkemiz mevzuatı içinde hisse senedine benzeyen ve hisse senedi türevleri olarak ifade edilen, kâr-zarar ortaklığı belgesi, intifa senedi ve katılma intifa senedi gibi menkul kıymetler bulunmaktadır. Tahvile benzeyen ve tahvil türevleri olarak isimlendirilen menkul kıymetler ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Hazine bonoları, devlet ve diğer tüzel kişilerin tahvil ve bonoları
- Kâra iştirakli tahvil- hisse senetleriyle değiştirilebilir tahvil
- İpotekli borç ve irat senetleri
- Banka bonosu ve banka garantili bonolar
- Finansman bonoları
- Gelir ortaklığı senedi

- Varlığa dayalı menkul kıymetler
- Gayrimenkul sertifikaları
- Türev finansal araçlar

Finansal varlıkların içinde son yıllarda kullanılmaya başlanan **türev finansal araçlar**, değeri başka bir finansal varlığın veya malın değerine dayalı hak ve yükümlülükleri sağlayan sözleşmelerdir.

Genellikle sözleşmeye konu olan varlığın el değiştirmesine gerek olmaksızın, bu varlıkla ilgili hak ve yükümlülüklerin yani sözleşmelerin alım satımı gerçekleşir. Temel amaç faiz oranları, döviz kurları, hisse senetleri ve temel mal fiyatlarındaki değişimlerden doğabilecek risklerden korunmaktır. Yatırımcılar bu araçları riskten korunma amacıyla yada gelecekteki fiyat hareketleri tahminlerinden yararlanarak spekülâtif kazanç elde etmek amacıyla kullanmaktadır. Bir mal için farklı piyasalarda önemli fiyat farklılıklarının olması durumunda yatırımcılar fiyatların düşük olduğu piyasada alış, fiyatların yüksek olduğu piyasada satış yaparak spekülâtif kazanç sağlayabilir. Türev finansal araçlar önce mal piyasalarında daha sonra yaygın olarak finansal piyasalarda kullanılmaya başlanmıştır. Türev finansal araçlar içinde vadeli işlem (futures), opsiyon (options), forward ve swap sözleşmeleri yer almaktadır

FİNANSAL VARLIKLARIN SINIFLANDIRILMASI VE RAPORLANMASINDA FARKLI UYGULAMALAR

Finansal varlıkların sınıflandırılması ve bilançoda raporlanması ile ilgili kurallar ticari kârın tespitine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve Türkiye Muhasebe Standartları içinde bulunmaktadır.

Tekdüzen Muhasebe Sistemi

Ülkemizde 1992 yılında Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği” ile ulusal düzeyde bir hesap çerçevesi oluşturulmuş ve faaliyetleri özellik arz eden bazı işletmeler hariç bilanço esasına göre defter tutan bütün gerçek ve tüzel kişiler 1994 yılından itibaren zorunlu olarak “Tekdüzen Hesap Planı”nı ve buna göre hazırlanan finansal tablo formatlarından oluşan “Tekdüzen Muhasebe Sistemi”ni kullanmışlardır.

Türkiye Muhasebe Standartları

Uluslararası ticarete tarafların bilgi alışverişinde bulunabilmesi için uluslararası ortak bir muhasebe dili oluşturulması, ülkelerdeki muhasebe uygulamalarındaki farklılıkların en aza indirilmesi ihtiyacı uluslararası muhasebe standartlarının geliştirilmesine neden olmuştur. Bu ihtiyaç nedeniyle 1973 yılında başlayan çalışmalar neticesinde “Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu” “Uluslararası Muhasebe Standartları/Uluslararası Finansal Raporlama Standartları”nı yayımlamıştır.

TEKDÜZEN MUHASEBE SİSTEMİNE GÖRE FİNANSAL VARLIKLARIN RAPORLANMASI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Tekdüzen Muhasebe Sistemi içindeki Tekdüzen Hesap Planında satın alınan finansal varlıkların sınıflandırılması ve muhasebeleştirilmesi, finansal varlıkların satın alma amacına göre farklılık gösterir. Eğer geçici yatırım amacıyla finansal varlık alınmışsa, dönen varlıklar grubu içinde “11. Menkul Kıymetler” hesap grubuna, eğer uzun vadeli yatırım amacıyla alınmışsa duran varlıklar grubu içindeki “ 24.Mali Duran Varlıklar” hesap grubuna kayıtlanması gerekir.

Mali Duran Varlıkların Sınıflandırılması

Uzun vadeli amaçlarla satın alınan veya yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetler veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetler “Mali Duran Varlıklar” hesap bu grubunda izlenir. Ayrıca, diğer bir işletmeye veya bağlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları da bu grupta yer alır. Mali duran varlıklar; bağlı menkul kıymetler, iştirakler, bağlı ortaklıklar ve diğer mali duran varlıklar hesap kalemlerini kapsar.

Bağlı menkul kıymetler; iştirak niteliğini taşımayan ancak uzun vadede elde tutulması amaçlanan hisse senetleri ile hisse senetleri dışında kalan ve uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklarla ya da paraya dönüşme niteliği kaybaldığı için elde tutulan menkul kıymetlerdir.

İştirakler; işletmenin, diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği hisse senetleri ve ortaklık paylarını ifade etmektedir. İştirakler hesabı, bir ortaklıktaki en fazla %50 oranında olan sermaye payları veya oy haklarının izlenmesinde kullanılır. İştirak edilen ortaklıklarda, iştirak ilişkisinden söz edebilmek için sermaye payı dikkate alınmaksızın sahip olunan oy hakkı veya yönetime katılma hakkının en az %10 oranında bulunması gerekir.

Bağlı ortaklıklar; işletmenin %50 oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu iştiraklerin sermaye paylarıdır.

Mali Duran Varlık İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Bir işletmenin hisse senetleri satın alındığında ödenen veya ödenmesi taahhüt edilen tutar, o işletmenin varlıkları üzerinde iddia edilebilecek hak tutarını yani sermayeye iştirak payını gösterir. Buna göre iştirakler, bağlı ortaklıklar, bağlı menkul kıymetler veya diğer menkul kıymetler hesabına kaydedilecek olan tutar, genellikle hisse senetlerinin nominal değeri üzerinden değil, ödenen veya ödenmesi taahhüt edilen *alış değeri* üzerinden belirlenir.

Mali duran varlıkların satışı halinde hesaplara yine alış değeri ile alacak kaydı yapılır. Satışta ortaya çıkan kâr veya zarar, Tekdüzen Hesap Planına göre *olağandışı gelir veya olağandışı gider* olarak kayıtlıdır.

Menkul kıymetlerin alım-satım işlemleri için aracı kurumlara alış veya satış emri verilir ve aracı kuruma genel olarak işlem tutarının %2'si oranında hesaplanan tutarda komisyon ödenir. İşletmenin menkul kıymet alış veya satış işlemleri için *aracı kurumlara ödediği komisyonlar dönem gideri* olarak kayıtlıdır. Tekdüzen Hesap Planındaki "653.Komisyon Giderleri" hesabı, işletmenin diğer olağan faaliyetleriyle ilgili olarak acente, temsilci ve benzeri işletmelere ödediği komisyon giderlerinin izlendiği hesaptır.

Tekdüzen Hesap Planında "24. Mali Duran Varlıklar" hesap grubunda yer alan hesaplar aşağıdaki gibidir.

240. BAĞLI MENKUL KIYMETLER HESABI

241. BAĞLI MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI (-)

242. İŞTİRAKLER HESABI

243. İŞTİRAKLERE SERMAYE TAAHHÜTLERİ HESABI (-)

244.İŞTİRAKLER SERMAYE PAYLARI DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI (-)

245. BAĞLI ORTAKLIKLAR HESABI

246. BAĞLI ORTAKLIKLARA SERMAYE TAAHHÜTLERİ HESABI (-)

247. BAĞLI ORTAKLIKLAR SERMAYE PAYLARI DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI (-)

248. DİĞER MALİ DURAN VARLIKLAR HESABI

249. DİĞER MALİ DURAN VARLIKLAR KARŞILIĞI HESABI(-)

Bedelsiz Hisse Senedi Edinimi

İşletmeler, yeni ortak almak veya hisse senedi ihraç etmek suretiyle sermaye artırımını yaparak yeni kaynaklar sağlayabildikleri gibi bilançosunda öz kaynaklardaki "sermaye yedekleri" ve "kâr yedekleri" içinde yer alan tutarları ya da geçmiş yıllar kârlarını sermayeye aktarmak suretiyle içsel kaynaklardan da sermaye artırımını yapabilir.

Sermaye yedekleri; hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları, yeniden değerlendirilmesi sonucu meydana gelen fonlardan oluşmaktadır.

Kâr yedekleri ise; yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar, özel fonlar gibi kalemlerden oluşur. Bu hesaplardaki tutarların sermayeye aktarılmasıyla sermaye artırımında bulunan bir anonim şirket, artırdığı sermaye karşılığında çıkarttığı hisse senetlerini mevcut ortaklarına payları oranında "bedel karşılığı olmaksızın" verir. Bu uygulama sonucu ortaklara dağıtılan hisse senetleri "bedelsiz hisse senetleri" olarak ifade edilmektedir.

Bir işletmenin iştirakler veya bağlı ortaklıklar hesabında izlediği ve hisse senetlerini satın alarak yatırımda bulunduğu işletmeler, eğer içsel kaynaklarından sermaye artırımını yaparak işletmeye bedelsiz olarak hisse senedi verirse bu durumda, işletme aldığı bedelsiz hisse senetlerini nominal değerleri toplamıyla "242. İştirakler" veya "245. Bağlı Ortaklıklar" hesabının borcuna kaydeder. Aktif hesaplarındaki borç kaydına karşılık alacak kaydı yapılacak hesap, yatırım yapılan şirketin sermayesine ilave ettiği iç kaynak unsuruna göre farklılık gösterir. Şöyle ki;

• Eğer, yatırımda bulunan şirket sermaye artırımını yasal yedekler dışındaki kâr yedeklerinden veya geçmiş yıl kârlarından yapmışsa, bu bir kâr dağıtımdır ve işletme kayıtlarında "640 İştiraklerden Temettü Gelirleri" hesabına alacak kaydeder.

• Eğer, yatırımda bulunan şirket sermaye artırımını sermaye yedeklerinden yapmışsa, örneğin yeniden değerlendirme sebebiyle oluşan değer artış fonlarını sermayeye eklemişse işletme, aldığı bedelsiz hisse senetlerini nominal değeri ile aktif hesapların borcuna kaydederken pasifinde de "523.İştirakler Yeniden Değerleme Artışları" hesabının alacağına kaydeder. İşletme bilançosunun pasifinde bu hesaptaki tutarları daha sonra sermayesine ekleyerek kendisi de içsel kaynaklı sermaye artırımında bulunabilir. Eğer işletme bu hesaptaki tutarları sermayesine ilave etmemişse iştirak hisselerinin satılması durumunda, "523.İştirakler Yeniden Değerleme Artışları" hesabı satış kaydı sırasında kapatılır. Bu durumda satış kârı, elde edilen bedelsiz hisse senetleri nedeniyle pasifte oluşturulan hesabın tutarı kadar artar.

Değer Azalışlarında Karşılık Hesaplarının Kullanılması

Değerleme, varlıkların bilançoda raporlanacak tutarlarının belirlenmesidir. Değerlemenin nasıl yapılacağı ve hangi değer kullanılacağı, vergi mevzuatında vergi matrahının hesaplanması için, Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Türk Ticaret Kanunu'nda ise ticari kârın hesaplanması için belirlenen kurallara bağlanmıştır. Genellikle değerlemeye ilişkin bu kurallarda farklılıklar bulunmaktadır.

Finansal varlıklar satın alındığında alış değeri ile ilgili mali duran varlık hesabının borç tarafına, satıldığında da yine alış değeri hesabın alacak tarafına kayıtladığını söylemiştik. Buna göre hesaplar dönem sonunda alış değeri ile kalan verir, bu hesap kalanı alış değeri ile dönem sonundaki finansal varlığın mevcutlarını göstermektedir. Vergi mevzuatımıza göre, hisse senetleri dışındaki diğer menkul kıymetler borsa rayici ile değerlendirilir. Vergi mevzuatımız,

hisse senetlerinin borsa değerinde ortaya çıkan artış ve azalışların vergi matrahını değiştirmesine izin vermez. Oysa, ticari kârın hesaplanması ile ilgili düzenlemeler içeren Türkiye Muhasebe Standartlarında, hisse senetleri dâhil tüm menkul kıymetlerdeki değer artış ve azalışlarının kayda alınması ve kârın hesaplanmasında dikkate alınmasına izin verilmektedir.

NOT: TMS'de tüm menkul kıymetlerdeki değer artış ve azalışlarının kayda alınması gerekirken THP'de sadece değer azalışlarının kaydı söz konusudur.

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARINA GÖRE FİNANSAL VARLIKLARIN RAPORLANMASI

Türkiye Muhasebe Standartlarına göre finansal tablolardaki sınıflandırma ve raporlama, finansal varlıkların ölçüm (değerleme) esasına göre yapılmaktadır. Geleneksel muhasebe anlayışı içinde ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nde varlıkların değerlendirilmesinde kullanılan temel yöntem maliyet yöntemi yani işlemin gerçekleştiği tarihteki değerdir. Ancak işlem tarihindeki maliyet değeri, zaman geçtikçe, cari piyasa değerlerini yansıtmaktan uzaklaşır. Bu nedenle varlıkların bilanço tarihindeki gerçek değerini tespit etmek ve bilançoda varlıkların cari değeri ile raporlanmasını sağlamak amacıyla farklı ölçüm (değerleme) yöntemleri kullanılmaktadır.

Türkiye Muhasebe Standartlarında Finansal Varlıkların Ölçümü

Türkiye Muhasebe Standartlarında da finansal varlıklar satın alındığında alış değeri ile ilgili hesaplara borç kaydedilir. Dönem sonunda işletmeler elinde bulunan mevcut finansal varlıkların ölçümünde (değerlemesinde) aşağıdaki yöntemleri kullanır;

- Gerçeğe uygun değer,
- Maliyet değeri,
- İtfa edilmiş maliyet değeri.

Gerçeğe uygun değer, bir varlığın normal ticari koşullarda bilgili ve istekli bir satıcı ile bilgili ve istekli bir alıcı arasında el değiştirmesi sırasında saptanan değişim değeridir. Gerçeğe uygun değer, varlık ve yükümlülüklerin bilanço tarihindeki cari değerlerini ölçer ve bu nedenle işlem tarihindeki maliyet değerine göre cari değerinde ortaya çıkan artış ve azalışların kayıtlanıp raporlanması gerekir. Finansal varlıkların gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi hâlinde, değer değişikliğinden kaynaklanan kâr veya zarar bazı durumlarda doğrudan gelir tablosuna yansıtılır, bazılarında ise öz kaynak unsuru olarak muhasebeleştirilir.

Eğer, bir finansal varlığın gerçeğe uygun değeri kolayca ve güvenilir şekilde ölçülemiyorsa, finansal varlıklar *maliyet değeri* ile ölçülür. Maliyet değeri ile izlenen finansal varlıkların, dönem sonlarında satış değeri, elde etme maliyetinin altına düşmüşse, değer düşüklüğü için karşılık kaydı yapılır.

Eğer, bir finansal varlık, sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsili amacıyla elde tutuluyorsa ve sözleşme hükümlerine göre, belirli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesine ilişkin faiz ödemelerinin yapılmasına yönelik nakit akışları varsa, tahvil ve benzeri borçlanma araçları niteliğindeki bu finansal varlıklar **itfa edilmiş maliyetle** ölçülür. İtfa edilmiş maliyet, etkin faiz oranı yöntemi kullanılarak bulunan iskonto edilmiş tutarları ifade etmektedir.

Türkiye Muhasebe Standartlarında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

Buna göre Türkiye Muhasebe Standartlarında finansal varlıklar ölçüm (değerleme) yöntemine göre aşağıdaki hesap grupları içinde sınıflandırılarak bilançoda raporlanır:

- Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar.
- Gerçeğe uygun değer farkı öz kaynaklara yansıtılan finansal varlıklar.
- Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar.

• İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar

Gerçeğe uygun değerle değerlendirilen finansal varlıkların bilançoda sınıflandırma ve raporlaması yapılırken, gerçeğe uygun değer farkı *kâr veya zarara* yansıtılan ve gerçeğe uygun değer farkı *öz kaynaklara* yansıtılan finansal varlıklar olmak üzere iki farklı hesap grubu ile raporlanması gerekir. Her iki hesap grubunun içinde de hisse senetleri, özel kesim tahvil, senet ve bonoları, kamu kesimi tahvil senet ve bonoları ya da diğer finansal varlıkların bulunması mümkündür.

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

Genellikle kısa vadeli amaçlarla satın alınan, alım-satım amaçlı finansal varlıkların yer aldığı hesap grubudur. Bu gruptaki finansal varlıkların gerçeğe uygun değerindeki artış ve azalışlar bir yandan gelir-gider olarak gelir tablosunda raporlanır, bir yandan da ilgili aktif hesap artırılır veya azaltılır.

Bu grup içindeki hesaplar için, örneğin hisse senetlerinde meydana gelen gerçeğe uygun değer artışları için aşağıdaki kayıt düzenlenir:

HİSSE SENETLERİ HS	XXX
GERÇEĞE UYGUN DEĞER ARTIŞ KÂRLARI HS	XXX

Eğer hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri ilk elde etme maliyetine göre azalmışsa, mevcut uygulamalarımızda olduğu gibi karşılık kaydı yapılır ve değer azalışı için bir karşılık hesabına alacak kaydedilir:

GERÇEĞE UYGUN DEĞER AZALIŞ ZARARLARI HS	X
HİSSE SENETLERİ DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HS	X

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Özkaynaklara Yansıtılan Finansal Varlıklar

Genellikle uzun vadeli amaçlarla satın alınan, finansal varlıkların yer aldığı hesap grubudur. Bu grupta yer alan finansal varlıkların gerçeğe uygun değer değişiklikleri kâr veya zarara değil özkaynak grubunda yer alan “Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları” adıyla bir hesaba borç veya alacak kaydedilir.

NOT: “Öz kaynağa Dayalı Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları” değer artış ve azalışlarını kaydetmek için kullanılan ve bilanço pasifinde öz kaynaklar içinde artı veya eksi olarak raporlanan hesaplardır.

Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar

Türkiye Muhasebe Standartlarına göre, *gerçeğe uygun değeri kolayca ve güvenilir şekilde ölçülemeyen* finansal varlıklar maliyet bedeli ile ölçülür. Maliyet yönteminde, yatırımcı, yatırım yaptığı ortaklıktaki yatırımı elde etme maliyeti ile muhasebeleştirir. Ülkemiz mevzuatı ve Tekdüzen Muhasebe Sistemine göre mali duran varlık işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde kullanılan maliyet yönteminde, *değer artışları kayda alınmaz*, sadece değer azalışları karşılık kaydı ile gider yazılır. Yatırımdan sağlanan kâr payları gelir olarak kaydedilir ve ilgili dönemin gelir tablosunda gösterilir.

İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar

Bu grupta yer alan tahvil ve benzeri borçlanma araçlarının kayıtlı değerleri ile itfa edilmiş maliyet değeri arasında ortaya çıkan olumlu fark için bilanço aktifindeki varlık tutarı artırılır ve bu tutar aynı zamanda faiz geliri olarak kaydedilir. Ülkemizde Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve vergi yasalarımızın gereklerine göre de borçlanma araçları, vadesinde elde edilecek gelirin edinim tarihinden değerlendirme gününe kadar olan kısmının alış bedeline eklenmesi ve hesaplanan faizin gelir tablosu ile ilişkilendirilmesi suretiyle muhasebeleştirilir.

ÜNİTE SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi hisse senedinin sahibine sağladığı haklardan **değildir**?

- a. Oy hakkı
- b. Kardan pay alma hakkı c. Tasfiyeye katılma hakkı
- d. Vade sonunda ana parasını alma hakkı
- e. Şirket hakkında bilgi edinme hakkı

2. Aşağıdakilerden hangisi Tahvilin özelliklerinden **değildir**?

- a. Tahvil sahibi faiz geliri elde eder
- b. Tahvil sahibi payı oranında kar veya zarara katılır
- c. Tahvil sahibi vade sonunda ana parasını geri alır.
- d. Tahvilde oy hakkı yoktur.
- e. Tahvil sahibi işletmenin alacaklısıdır.

3. Aşağıdakilerden hangisi vergi matrahının hesaplanmasında uyulması gereken kuralları düzenlemektedir?

- a. Türkiye Muhasebe Standartları
- b. Türkiye Finansal raporlama Standartları c. KOBİ Finansal raporlama Standartları d. Türk Ticaret Kanunu
- e. Vergi kanunları

4. Tekdüzen Muhasebe Sisteminde uzun vadeli amaçlarla alınan finansal varlıkların sınıflandırılmasında aşağıdakilerden hangisi **yer almaz**?

- a. %10'dan az sermaye payını temsil eden hisse senetleri bağlı menkul kıymetler olarak sınıflandırılır
- b. %10 ile %20 arasındaki sermaye payını temsil eden hisse senetleri önemli etki taşımayan iştirakler olarak sınıflandırılır
- c. %10 ile %50 arasındaki sermaye payını temsil eden hisse senetleri iştirakler olarak sınıflandırılır
- d. %50'den fazla sermaye payını temsil eden hisse senetleri bağlı ortaklıklar olarak sınıflandırılır
- e. Yukarıdakilerden hiç birisinin kapsamında yer almayanlar diğer mali duran varlıklar olarak sınıflandırılır.

5. Ülkemizde tam set Türkiye Muhasebe Standartları'nı (TMS/IFRS) uygulaması gerekenler aşağıdakilerden hangisi **değildir**?

- a. Borsada işlem yapan işletmeler
- b. Kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunan işletmeler
- c. Çalışan sayısı 250'den az olan işletmeler
- d. Halka açık olmayan ancak KOBİ özelliklerini taşıyan işletmeler
- e. KOBİ özelliklerini taşımakla birlikte TMS/IFRS'leri uygulamayı tercih eden işletmeler

6. A İşletmesi Z Afî'nin T1 nominal değerli hisselerinin 100.000 adedini, tanesi T10'dan borsadan satın almış ve aldığı bu hisse senetleri için aracı kuruma binde 2 komisyon ödemiştir. Buna göre %15 sermaye payını temsil eden bu hisse senetleri A İşletmesinde "İştirakler" hesabına aşağıdakilerden hangi tutar ile kayıtlanmalıdır?

- a. 100.200
- b. 100.000
- c. 1.000.000
- d. 1.002.000
- e. 2.000.000

7. Yukarıdaki A İşletmesinin bu iştirak yatırımlarının yarısını her bir hisse senedi için T15 fiyatla satması halinde, iştirakler hesabının alacak tarafına kayıtlaması gereken tutar aşağıdakilerden hangisidir?

- a. 500.000
- b. 502.000
- c. 1.000.000
- d. 1.002.000
- e. 1.500.000

8. Bir işletmenin içsel kaynaklı sermaye artırımı için öz kaynak hesaplarından hangisi sermaye hesabına **aktarılamaz**?

- a. Geçmiş yıl kârları b. Geçmiş yıl zararları c. Kâr yedekleri
- d. Maddi duran varlık değer artış fonu
- e. Finansal varlık değer artış fonu

9. Bir varlık "Bilanço tarihindeki normal ticari koşullarda bilgili ve istekli bir satıcı ile bilgili ve istekli bir alıcı arasında el değiştirmesi sırasında saptanan değişim değeri" ile değerlendirilirse kullanılan değerlendirme ölçüsü aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Maliyet değeri
- b. Gerçeğe uygun değer c. Kayıtlı değer
- d. İtfa edilmiş maliyet
- e. Net gerçekleştirilebilir değer

10. Tekdüzen Muhasebe Sisteminde finansal varlıkların raporlanmasında bilanço aktifinde yer almayan hesap aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Önemli Etki Taşıyan İştirakler b. Bağlı Ortaklıklar
- c. İştirakler
- d. Bağlı menkul kıymetler
- e. İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı

ÜNİTE 2: MADDİ VE MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR

MADDİ VE MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN KAPSAMI VE RAPORLANMASI

Tekdüzen Muhasebe Sistemine uygun bir bilançoda duran varlıklar grubu içinde “Maddi Duran Varlıklar”, “Maddi Olmayan Duran Varlıklar” ve “Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar” hesap grupları bulunur. Maddi ve maddi olmayan duran varlıkların Türkiye Muhasebe Standartlarına göre edinim maliyetlerinin tespiti, muhasebeleştirme esasları ve sınıflandırılması ile vergi mevzuatımızdaki ve Tekdüzen Hesap Planı’ndaki esaslar arasında bir takım farklılıklar bulunmaktadır.

Maddi Duran Varlıkların Tanımı

Maddi duran varlıklar *işletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süresi bir yıldan fazla olan fiziki varlık kalemleridir*. Bu kalemler Tekdüzen Hesap Planı’nda, “Maddi Duran Varlıklar” grubunda yer alan hesaplarda izlenir. Söz konusu fiziki varlıklar, bir yıldan uzun süre için mal veya hizmet üretimi veya idari amaçlar çerçevesinde kullanılmak ya da başkalarına kiraya verilmek üzere elde tutulur. Bu amaçlarla kullanılan ve belirli bir ekonomik ömre sahip olan bu iktisadi kıymetler, kullanıldıkça aşınma ve yıpranmaya maruz kalırlar ya da teknolojik gelişmeler nedeniyle değer kaybına uğrarlar. Bu nedenle kullanım süreleri (ekonomik ömrü) içerisinde her sene maliyet bedelinin belli bir kısmının, dönem giderlerine yazılması suretiyle amortisman tabi tutulurlar. Sadece faaliyetlerde kullanılan boş arazi ve arsalarda aşınma ve yıpranma söz konusu olmayacağından, boş arsa ve arazi için amortisman hesaplanmaz.

Maddi duran varlıklarla ilgili yedek parça ve bakım malzemeleri genel olarak stoklarda izlenir ve kullanıldıklarında gider olarak kaydedilir. Ancak işletmenin bir dönemden fazla kullanmayı beklediği önemli yedek parça ve yedek malzemeler maddi duran varlık olarak muhasebeleştirilmelidir. Aynı şekilde, eğer yedek parça ve bakım malzemeleri sadece bir maddi duran varlık kalemiyle ilişkili olarak kullanılabiliriyorsa ya da önemli bir bölümünü oluşturuyorsa, maddi duran varlık olarak dikkate alınır.

Maddi Olmayan Duran Varlıkların Tanımı

Maddi olmayan duran varlıklar, *herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan ve işletmenin bir yıldan uzun süre faaliyetlerinde yararlandığı veya yararlanmayı beklediği aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında hukuken himaye gören haklar ve şerefiyelerdir*. Bu varlıklar Tekdüzen Hesap Planı’nda “Maddi Olmayan Duran Varlıklar” grubunda yer alan hesaplarda izlenir. İşletmeler bilimsel ya da teknik bilgi, yeni işlemlerin veya sistemlerin tasarlanması ve uygulanması, lisanslar, fikrî haklar, piyasa bilgisi ve markalar gibi maddi olmayan kaynakların edinimi, geliştirilmesi, korunması ya da genişletilmesi ile ilgili olarak genellikle kaynaklarını kullanırlar ya da borçlara katlanırlar.

Bazı maddi olmayan duran varlıklar; fiziksel cisimlerin içinde ya da üzerinde yer alabilir. Maddi olan ve olmayan unsurlar içeren bir varlığın, maddi ya da maddi olmayan duran varlık olarak tanımlanmasında, hangi unsurun daha önemli olduğuna göre karar verilir. Örneğin, özel bir bilgisayar yazılımı olmadan çalışmayan bilgisayar için gerekli olan yazılım, söz konusu donanımın önemli bir parçasıdır ve maddi duran varlık olarak değerlendirilir. Eğer yazılım, ilgili donanımın ayrılmaz bir parçası değilse, o zaman bilgisayar yazılımı maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilir.

Maddi olmayan duran varlıkların, bilanço aktifinde raporlanması için gerekli koşullar aşağıdaki gibidir:

- Maddi olmayan duran varlıkların, varlık olarak muhasebeleştirilmesi için öncelikle tanımlanabilir olması gerekir. Tanımlanabilir olması, ayrıştırılabilir yani işletmeden ayrılabilme ya da bölünebilme özelliğine sahip ve bireysel olarak ya da ilgili sözleşme ile birlikte, varlık ya da borçla beraber satılabilir, devredilebilir, lisans altına alınabilir, kiralanabilir ya da takas edilebilir olmasını ifade eder. Ayrıca varlığın tanımlanabilir olması için diğer hak ve yükümlülüklerden ayrılabilmesine veya devredilebilmesine bakılmaksızın, sözleşmeye bağlı haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanması gerekir.
- Maddi olmayan duran varlıkların aktifleştirilmesi için varlıkla ilişkilendirilebilen gelecekteki ekonomik yararların işletme için gerçekleşmesinin olası olması ve varlığın maliyeti veya değerinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi gerekir.
- Bir varlığın maddi olmayan duran varlık olarak aktifleştirilmesi için işletme içi yaratılan şerefiyeden kaynaklanmaması gerekir. İşletmenin ticari itibarının olması, iyi bir yönetim kadrosuna ve insan kaynaklarına sahip olma-sı, geniş pazar potansiyeli ve müşteri kitlesine sahip olması gibi işletmenin kâr elde etmesine katkı sağlayan ancak maliyeti ve faydası ölçülemeyen, ayrıştırılabilir ve tanımlanabilir olmayan nitelikler varlık olarak muhasebeleştirilmez.

Maddi olmayan duran varlıklar da maddi duran varlıklar gibi amortisman tabi tutulur. Çünkü bu varlıklar fiziksel yapıya sahip olmadıkları için aşınma ve yıpranmaları söz konusu değildir ancak işletmeye sağladıkları faydanın yıllar içinde azalıp tükenmesi söz konusudur ve bu nedenle belli bir yararlı ömre sahiptirler. Maddi ve maddi

GENEL MUHASEBE 2

olmayan duran varlıklar için hesaplanan amortismanların birikmiş tutarları, bilançoda maddi ve maddi olmayan duran varlık hesaplarının altında bir indirim kalemi olarak yer alır.

Maliyeti ölçülen, ekonomik fayda sağlayan, tanımlanabilir, ayrıştırılabilir maddi olmayan duran varlıklara aşağıdaki örnekler verilebilir:

- Bir işletme bir markayı rakip işletmeden satın almıştır ve söz konusu marka, devlet kayıtları altına alınmak suretiyle yasal olarak korunmaktadır.
- Bir işletme isim hakkı anlaşması uyarınca, belirli bir yerleşim alanında belirli bir fast-food restoranını işletme hakkının sadece işletmeye verildiği özel lisansa sahiptir.
- Bir işletme üzerinde reklam alanları satarak hasılat elde ettiği bir İnternet sitesine sahiptir. Alan adı gerekli yerlere tescil ettirildiği için yasal olarak korunmaktadır.
- Bir işletmenin yasal haklarla korunan 20 adet bilgisayar yazılımı bulunmaktadır. Bilgisayar yazılımları söz konusu işletmenin üretim ve idari personeli tarafından kullanılmaktadır.

Maddi Duran Varlıkların Sınıflandırılması

Tekdüzen Hesap Planında 25.grup maddi duran varlıklara ayrılmıştır. Bu grup içinde aşağıdaki hesaplar yer almaktadır:

- 250.ARAZİ VE ARSALAR HESABI
- 251.YERALTI VE YERÜSTÜ DÜZENLERİ HESABI
- 252. BİNALAR HESABI
- 253. TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR HESABI
- 254. TAŞITLAR HESABI
- 255. DEMİRBAŞLAR HESABI
- 256. DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR HESABI
- 257. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI

NOT: Amortisman varlığının maliyetinin gidere dönüşen kısmıdır ve varlığın değerindeki azalmayı ifade eder. Söz konusu değer azalışı varlığın kayıtlı değerinden doğrudan düşülmeyerek "Birikmiş Amortismanlar" hesabında izlenir. Bilanço gösteriminde ilgili varlık grubu altında eksi olarak gösterilerek varlıkların net değeri ile raporlanması sağlanır

- 258.YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HESABI
- 259. VERİLEN AVANSLAR HESABI

Maddi Olmayan Duran Varlıkların Sınıflandırılması ve Raporlanması

Tekdüzen Hesap Planında 26. grup maddi olmayan duran varlıklara ayrılmıştır. Bu grup içinde aşağıdaki hesaplar yer almaktadır:

NOT: Türkiye Muhasebe Standartlarına göre, tam set TMS/TFRS uygulayanlar şerefiye için amortisman kaydı yapmaz, değer düşüklüğü karşılığı kaydı yapar. Ancak KOBİ TFRS'yi uygulayanlar şerefiye için amortisman kaydı yapar.

NOT: Türkiye Muhasebe Standartlarına göre kuruluş ve örgütlenme giderleri aktifleştirilmez, gerçekleştiklerinde gider olarak muhasebeleştirilir. Bu nedenle standartların gereklerini karşılayan bir bilançoda "Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri" hesabı yer almayacaktır.

- 260. HAKLAR HESABI
- 261. ŞEREFİYE (PEŞTEMALLIK) HESABI
- 262. KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ HESABI
- 263. ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ HESABI
- 264. ÖZEL MALİYETLER HESABI
- 267. DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR HESABI
- 268. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI (-)
- 269. VERİLEN AVANSLAR HESABI

Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar

Belirli bir maddi varlıkla çok yakından ilgili bulunan veya tamamen tüketime tabi varlıklar için yapılan, üretim çalışmalarının zamanı ve yoğunluğu ile sınırlı bir ömre sahip olan harcamaları içerir. Bunlar "271. Arama Giderleri Hesabı", "272. Hazırlık ve Geliştirme Giderleri Hesabı" ve "277. Diğer Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar Hesabı"nda izlenebilir.

GENEL MUHASEBE 2

- 271. ARAMA GİDERLERİ HESABI
- 272. HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ HESABI
- 277. DİĞER ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR HESABI
- 278. BİRİKMİŞ TÜKENME PAYLARI HESABI (-)

Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Değer Azalışları

Vergi mevzuatımızda ve mevcut uygulamalarımızda maddi ve maddi olmayan duran varlıklarda değer artış ve azalışlarının tespiti ve kaydı söz konusu değildir. Ancak TMS/TFRS'leri (tam set standartları) uygulayanlar maddi ve maddi olmayan duran varlıklardaki değer artış ve azalışlarını kayda alıp raporlayabilirler. KOBİ Muhasebe Standartlarını uygulayanlar ise sadece değer azalışlarını kaydeder.

Değer artış ve azalışlarının hesaplanması ve kaydı dönem sonu işlemlerini oluşturduğundan burada üzerinde durulmayacaktır. Ancak burada vurgulanmak istenen, Türkiye Muhasebe Standartlarının duran varlıkların bilançoda raporlanmasında getirdiği bir yeniliktir. Buna göre, eğer dönem sonunda duran varlığın değerinde, maliyet değerine göre bir değer azalışı varsa bunun için **karşılık** kaydı yapılır ve bilançonun aktifinde eksi olarak raporlanır. Türkiye Muhasebe Standartlarına göre, maddi ve maddi olmayan duran varlık kalemi varlık olarak muhasebeleştirildikten sonra, bilançoda maliyetinden birikmiş amortisman ve varsa birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki değeri ile gösterilir.

Defter değeri= Maliyet değeri - Birikmiş amortisman - Değer Düşüklüğü Zararı

MADDİ VE MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN EDİNİMİ VE EDİNİM SONRASI HARCAMALARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Varlıkların ediniminde ve bilanço dışı bırakılmasında, Tekdüzen Hesap Planındaki maddi ve maddi olmayan duran varlık hesaplarının borç ve alacak taraflarına maliyet bedeli ile kayıt yapılır. İşletmeler sabit varlıklarını tamamlanmış olarak satın alabilirler, başka işletmelere sipariş vererek yaptırabilirler veya bizzat kendi işletmelerinde imal veya inşa edebilirler. Ancak her durumda sabit varlıklar maliyet bedeli üzerinden muhasebeleştirilerek aktife alınırlar.

Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Edinimi ve Maliyet Değerinin Hesaplanması

Maddi ve maddi olmayan duran varlıkların satın alınarak ediniminde maliyet değeri aşağıdaki unsurlardan oluşur:

- Ticari iskontolar ve indirimler düşüldükten sonra avukatlık ve aracılık ücretleri, ithalat vergileri ve iade alınamayan alış vergileri dâhil satın alma fiyatı,
- Varlığı amaçlanan kullanıma hazır hâle getirmekle doğrudan ilişkilendirilebilen tüm harcamalar. Örneğin maddi duran varlıkların yönetim tarafından amaçlanan koşullarda çalışabilmesini sağlayacak yere ve duruma getirilmesiyle doğrudan ilişkili olan saha hazırlık harcamaları, ilk teslimat ve yükleme-boşaltma harcamaları ile kurulum, montaj ve işlerliğin testine ilişkin harcamalar.
- Maddi duran varlığın sökülmesi ve taşınması ile yerleştirildiği alanın restorasyonuna ilişkin harcamalar.

Vergi mevzuatımıza göre de duran varlıkların maliyet bedeli için bunların satın alma bedeline, ithal edilen makine ve tesisat için ithal sırasında ödenen gümrük vergileri ile bunların nakliye ve montaj harcamaları ile satın alınan bir binanın yıktırılması ve arsasının tasfiyesine ilişkin olarak yapılan tüm harcamaların eklenmesi zorunludur. Bunun dışında iktisadi kıymetler için yapılan noter masrafları, mahkeme masrafları, kıymet takdirine ilişkin harcamalar, komisyon harcamaları gibi harcamalar ve taşıt alım vergisi, emlak alım vergisi gibi vergiler; mükellefler tarafından istenirse maliyete ilave edilir, istenirse doğrudan genel gider olarak kaydedilir. Duran varlığın alışıyla ilgili bu tür harcamalar Türkiye Muhasebe Standartlarına göre de elde etme maliyeti içinde yer alır. Ancak Türkiye Muhasebe Standartları, vergi mevzuatımızdan ve mevcut uygulamalarımızdan farklı olarak maddi ve maddi olmayan duran varlık alımı ile ilgili **borçlanma maliyetlerinin** elde etme maliyeti içinde yer almasına izin vermez.

Vergi mevzuatımıza göre, duran varlık ediniminde kullanılan kredilerin faizleri ve kur farkları ilgili varlığın aktife alındığı dönemin sonuna kadar maliyete ilave edilir, sonraki döneme ait olanlar ya maliyete ilave edilir ya da gider olarak kaydedilir. Ancak Türkiye Muhasebe Standartlarına göre maddi ve maddi olmayan duran varlık alımı vadeli olarak yapılmışsa elde etme maliyeti, peşin fiyatına eşit olarak belirlenir. Duran varlık kaleminin maliyeti muhasebeleştirme tarihindeki peşin fiyatın eş değeri tutardır. Toplam ödeme tutarı ile peşin fiyat arasındaki fark, TMS

23 "Borçlanma Maliyetleri" Standardında aktifleştirmeye izin verilen durumlar hariç kredi dönemi boyunca faiz gideri olarak mali tablolara alınır. Standartlara göre maddi ve maddi olmayan duran varlık maliyetine alınmayan ve gerçekleştiğinde dönem gideri kaydedilen harcamalar aşağıdaki gibidir:

- Yeni bir tesis açılmasına ilişkin harcamalar.
- Reklam ve tanıtım harcamaları gibi yeni bir ürün veya hizmetin tanıtılmasına ilişkin harcamalar.

GENEL MUHASEBE 2

- Yeni bir yerde veya yeni bir müşteri kitlesiyle iş yapmak amacıyla yapılan harcamalar (personel eğitim masrafları dâhil).
- Yönetim giderleri ve diğer genel giderler kapsamındaki harcamalar.
- Borçlanma maliyetleri.

Edinim Sonrası Yapılan Harcamalar

İşletmeler aktiflerinde yer alan duran varlıklarla ilgili olarak kullandıkları süre içinde birçok harcama yapabilirler. Bu harcamalar nasıl muhasebeleştirilecektir? Vergi mevzuatımıza göre bu tür harcamalar, işletme tarafından ya ilgili duran varlığın maliyetine ilave edilir ya da dönem gideri olarak kaydedilir. Bunun ayırt edilmesinde Vergi Usul Kanunu'nda şu ilkeler getirilmiştir

- Yapılan harcama ilgili duran varlığın verimini, hizmet süresini veya değerini artırıyorsa ya da duran varlığa yeni bir eklemede bulunuluyorsa, söz konusu harcama ilgili duran varlığın maliyetine ilave edilerek aktifleştirilmelidir. Bu tür harcamalar büyük onarım ve büyük parça yenilemeleri, ekleme ve genişletmeler, duran varlığı geliştirme ve iyileştirme harcamalarıdır.
- Eğer yapılan harcama duran varlıkları iyi çalışır durumda tutmak, mevcut durumu korumak üzere yapılan normal bakım ve onarım gideri ise bu durumda dönem gideri olarak kaydedilmelidir. Bu tür harcamalar bozulma, aşınma, çürümeyi önlemek için yapılan silme, temizleme, yağlama, boyama veya sabit kıymetin mevcut ömrünü muhafaza etmek için yapılan onarım ve küçük parça yenilemeleri gibi giderlerden oluşur.

Özel Maliyet

Yukarıda işletmenin sahip olduğu maddi duran varlıkların değerini, verimini arttıran veya ömrünü uzatan ilaveler yapıldığında, yapılan bu harcamaların ilgili maddi duran varlığın maliyetine ilave edilebileceğini söyledik. Ancak işletme kiralarak kullandığı bir duran varlık için varlığın değerini, ömrünü, verimini arttıran nitelikte bir harcama yaparsa ne olacaktır? İşletmenin maddi duran varlıkları arasında olmayan ve bilançosunda gözükmeyen bir duran varlığın maliyetine ilave yapamayacağına göre, söz konusu harcamayı nasıl muhasebeleştirilecektir?

Bu konuda Vergi Usul Kanunu'ndaki düzenlemelere göre, kiracı tarafından kiralanarak kullanılan duran varlıklar için yapılan ve varlığın değerini, ömrünü ve verimini arttıran harcamalar *özel maliyet bedeli* olarak ayrıca değerlendirilir. Harcamalar hem tamir hem de kıymet artırıcı harcamalardan oluşuyorsa; maliyet bedeline eklenecek tutarın belirlenmesi, kalan kısım için gider kaydı yapılması gerekir. Buna göre, işletme sözü edilen türde yapmış olduğu harcamaları "264. Özel Maliyetler Hesabı" adıyla bir maddi olmayan duran varlık hesabına kayıtlayarak aktifleştirecek ve diğer maddi ve maddi olmayan duran varlık kalemleri gibi amortisman tabi tutacaktır. Varlığın mevcut durumunu korumak için yapılan temizlik, bakım ve küçük tamirler için yapılan harcamalar ise genel gider olarak kaydedilmelidir.

MADDİ VE MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARDA AMORTİSMAN

Duran varlıklarda **amortisman**; varlığın kullanımından, belli bir sürenin geçmesi ve teknolojik gelişmeler nedeniyle varlığın demode olmasından dolayı ortaya çıkabilecek eskime, yıpranma ve tükenme şeklindeki değer kayıplarını dikkate alarak, duran varlıkların yararlı ömürlerini tahmin etmek ve bu süre içerisinde söz konusu varlıkların elde etme maliyetlerini gider olarak muhasebeleştirmektir. Her bir döneme ilişkin amortisman gideri, ya diğer bir varlığın maliyet değerine ilave edilir yada gider kaydedilerek gelir tablosu ile ilişkilendirilir.

Amortisman muhasebesinin amacı, sabit varlıkların maliyetlerini, sistemli olarak kullanıldıkları süreye dağıtmak ve her yılın payını o dönemin gideri olarak kaydetmek suretiyle, kullanım süresi sonunda kullanılmaz hâle geleceği varsayılan sabit kıymetin yenilenmesi için fon yaratmaktır. Türkiye Muhasebe Standartlarına göre yıllık amortisman paylarının hesaplanmasında aşağıdaki yöntemler kullanılabilir;

- Eşit paylı amortisman yöntemleri,
- Azalan paylı amortisman yöntemleri,
- Artan paylı amortisman yöntemleri,
- Değişen paylı amortisman yöntemleri.

Eşit paylı amortisman yöntemleri: Eşit paylı amortisman yöntemlerinde duran varlığın maliyeti yararlı ömrüne (hizmet süresine) bölünmek suretiyle yıllık amortisman payları hesaplanır. Eğer yararlı ömrünün sonunda bir kalıntı değer (hurda değer) olacağı tahmin ediliyorsa bu tutar, duran varlığın maliyetinden düşülür. Kalıntı değeri tahmin edilemiyorsa sıfır kabul edilebilir. Yıllık amortisman payının hesaplanması aşağıdaki gibidir.

$$\text{Amortisman Payı} = \frac{\text{Duran Varlık Maliyeti} - \text{Kalıntı Değeri}}{\text{Yararlı ömür}}$$

GENEL MUHASEBE 2

Azalan paylı amortisman yöntemleri: Azalan paylı amortisman yöntemlerinde duran varlığın ilk kullanım yıllarında daha çok, son yıllarda daha az amortisman paylarının gider kaydedilmesi amaçlanır.

Artan paylı amortisman yöntemleri: Artan paylı amortisman yöntemleri ise ilk yıllarda az, sonraki yıllarda daha çok amortisman payı hesaplanması şeklinde uygulanır.

Değişen paylı amortisman yöntemleri: Değişen paylı amortisman yöntemlerinde üretim miktarları ya da hizmet saatleri esas alınarak duran varlığın ömrü boyunca üretilecek birim ya da kullanılacak saat tahmin edilir. Duran varlığın maliyeti bu birim veya saate bölünerek bir sayı bulunur. Daha sonra her faaliyet döneminde üretilen miktar ya da kullanılan saat bu sayıyla çarpılmak suretiyle her dönemin yıllık amortisman payı hesaplanır.

Türkiye Muhasebe Standartlarına göre varlığın yararlı ömrü her yıl gözden geçirilir. Yararlı ömür varsa sözleşmenin veya diğer yasal hakların geçerlilik süresini aşamaz.

VUK'da vergi matrahının tespiti için uygulanabilecek amortisman hesaplama yöntemleri sınırlandırılmış, *artan yada değişen paylı amortisman yöntemlerine izin verilmemiştir*. Eşit paylı amortisman yöntemi olarak kullanılan yöntemin adı *normal amortisman* yöntemidir. Bu yöntemde duran varlıklar yararlı ömürleri içinde her yıl eşit amortisman payı ile itfa edilir.

NOT: VUK'a göre amortisman oranı, Maliye Bakanlığı'nın her iktisadi kıymetler için tespit ve ilan ettiği yararlı ömür sürelerine göre hesaplanır ve amortisman payları hesaplanırken yararlı ömrünün sonundaki kalıntı değer dikkate alınmaz.

Hesaplanan yıllık amortisman payları, bir varlığın maliyetine dahil edilmiyorsa, gider olarak kaydedilir ve gelir tablosu ile ilişkilendirilir. Üretim için kullanılan varlıkların amortismanı üretim maliyetleri içinde yer almalıdır. Gelir tablosunda, araştırma faaliyetleri için kullanılan bir varlığın amortismanı "750.Araştırma Geliştirme Giderleri", pazarlama faaliyeti için kullanılan bir varlığın amortismanı "760.Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri", bürolarda kullanılan varlıkların amortismanı ise "770. Genel Yönetim Giderleri" olarak kayıtlanmalıdır. Gelir tablosunda faaliyet giderleri içinde yer alan amortisman giderleri bilançoda da "Birikmiş Amortismanlar" olarak raporlanır. Bilançoda birikmiş amortismanların raporlanması için kullanılan he-saplar; maddi duran varlıklar için "257. Birikmiş Amortismanlar", maddi olmayan duran varlıklar için "268. Birikmiş Amortismanlar", özel tükenmeye tabi varlıklar için "278. Birikmiş Tükenme Payları" hesaplarıdır. Bu hesaplar bilançonun aktifinde eksi olarak yer alan düzenleyici hesap niteliğindedir.

MADDİ VE MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN SATIŞI VE ÖZEL FONLAR

Duran varlıklar genelde satılmak amacıyla değil işletmede uzun sürelerde kullanmak amacı ile edinilirler. Ancak gerekli durumlarda bu varlıkların da satışı söz konusu olabilir. Duran varlıklar yukarıda da belirtildiği gibi amortisman tabi varlıklardır. Amortisman tabi varlıkların satılması hâlinde, satıştan doğacak kâr veya zararın belirlenebilmesi için öncelikle varlığın **net defter değeri** bulunur. Daha sonra satış bedeli ile defter değerleri arasındaki fark bulunur; bulunan fark duruma göre ilgili kâr veya zarar hesabına geçirilir. Tekdüzen Hesap Planına göre duran varlık satış kâr veya zararının, *olağan dışı gelir veya olağan dışı gider* olarak muhasebeleştirilmesi gerekir.

Türkiye Muhasebe Standartlarına göre, Tekdüzen Hesap Planından farklı olarak ortaya çıkan kazanç veya kayıp, olağan dışı gelir veya gider olarak değil, olağan gelir veya gider olarak kaydedilir.

Ayrıca, Türkiye Muhasebe Standartlarında duran varlık kaleminin elden çıkarılması nedeniyle ortaya çıkan alacaklar başlangıçta gerçeğe uygun değeri ile yani peşin değeri ile muhasebeleştirilir. Eğer vadeli satış yapılmışsa, alacağın nominal değeri ile peşin fiyat arasındaki fark, faiz geliri olarak finansal tablolara yansıtılır.

Vergi mevzuatımızda, eğer varlık satışı yenisinin alınması amacıyla yapılmışsa, satış kârının gelir kaydedilmeyerek öz kaynaklarda üç yıl süre ile tutulmasına izin verilmiştir. **Yenileme fonu** olarak ifade edilen bu olanaktan yararlanılabilmesi için gereken koşullar Vergi Usul Kanunu'nda yer almaktadır.

ÜNİTE SORULARI

1. Aşağıdaki ifadelerden hangisi maddi olmayan duran varlık tanımı içinde yer almaz?

- Maddi olmayan duran varlıklar, fiziksel niteliği olmayan, tanımlanabilir nitelikteki varlıklardır.
- Maddi olmayan duran varlıkların, sözleşmeye bağlı haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanması gerekir.
- Maddi olmayan duran varlık maliyetinin veya değerinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi gerekir.
- Maddi olmayan duran varlığın işletme içi yaratılan şerefiyeden kaynaklanması gerekir.
- Maddi olmayan duran varlıkla ilgili gelecekteki ekonomik yararların işletme için gerçekleşmesinin olası olması gerekir.

2. Maddi duran varlıklarla ilgili yedek parça ve bakım malzemeleri aşağıdaki koşullardan hangisinde gider olarak muhasebeleştirilmelidir?

- İşletme yedek parça ve malzemeleri bir dönemden fazla kullanabiliyorsa
- Yedek parça ve malzemeler sadece bir maddi duran varlık kalemiyle ilişkili olarak kullanılabiliriyorsa,
- Yedek parça ve malzemeler işletmenin bakım şartlarına özgü özel bakım malzemesi niteliğinde ise,
- Yedek parça ve malzemeler maddi duran varlıkların bakımı için bir kerelik kullanılabiliriyorsa,
- Yedek parça ve malzemeler, duran varlıkların önemli bir parçasını oluşturuyorsa.

3. Bir emlakçi için normal akışı içinde satmak üzere elinde tuttuğu gayrimenkulleri ne olarak sınıflandırır?

- Stok
- Maddi duran varlık
- Finansal varlık
- Yatırım amaçlı gayrimenkul e. Maddi olmayan duran varlık

4. A işletmesi, sahip olduğu binada oda ve kahvaltı, uydu TV ve geniş bantlı internet erişimi içeren hizmetleri sağlamaktadır. Günlük oda kirası bu hizmetleri içermektedir. Bunun dışında, isteğe bağlı olarak, A konuklarına civar yerler için tur ayarlamaktadır. Tur hizmeti ayrı ücretlendirmektedir. A binayı ne olarak muhasebeleştirir?

- Stok
- Yatırım amaçlı gayrimenkul
- Maddi duran varlık
- Maddi olmayan duran varlık e. Finansal varlık

5. Aşağıdakilerden hangisi Vergi Usul Kanunu'na göre normal amortisman yönteminin uygulanmasındaki özelliklerden değildir?

- Duran varlıklar yararlı ömrü içinde her yıl eşit taksitlerle amorti edilir.
- Amortisman oranı, duran varlık için Maliye Bakanlığı'nın tespit ve ilan ettiği yararlı ömür esas alınarak hesaplanır.
- Duran varlık için alındığı yıldan itibaren amortisman hesaplanmaya başlanır.
- Amortisman oranı, yararlı ömrün 100'e bölünmesiyle bulunur

- Amortisman oranı her yıl duran varlık maliyetine uygulanır.

6. Aşağıdakilerden hangisi yatırım amaçlı gayrimenkul olarak kayıtlanmalıdır?

- Mal veya hizmet üretimi için kullanılan gayrimenkuller b. İdari amaçlar için kullanılan gayrimenkuller c. Kiraya vermek için elde tutulan gayrimenkuller d. Kiralanarak kullanılan gayrimenkuller e. Kira sözleşmesine bağlı olarak kullanılan gayrimenkuller

7. Türkiye Muhasebe Standartlarına göre aşağıdakilerden hangisi duran varlıkların satın alınarak ediniminde maliyet değeri içinde yer alan unsurlardan değildir?

- İade alınamayan alış vergileri
- Saha hazırlık maliyetleri
- Yükleme- boşaltma maliyetleri
- Borçlanma maliyetleri
- Kurulum, montaj maliyetleri

8. Kira ile kullanılan bir duran varlık için, kullanım süresi içinde, bu duran varlık ile ilgili olarak yapılan aşağıdaki harcamalardan hangisi "264.Özel Maliyet" hesabında kayıtlanmaz?

- Duran varlığın günlük bakım ve onarımı ile ilgili yapılan harcamalar
- Duran varlığa yeni bir eklemede bulunmak için yapılan harcamalar
- Duran varlığın ömrünü uzatan harcamalar
- Duran varlığın verimini artıran harcamalar
- Duran varlığın değerini artıran harcamalar

9. Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarına göre, maddi duran varlıkların muhasebeleştirilmesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- Maddi duran varlığın sökülmesi ve taşınmasına ilişkin maliyetler maddi duran varlık kaleminin maliyetine dâhil edilir.
- Bir maddi duran varlık kaleminin maliyetinin, varlık olarak finansal tablolara yansıtılabilmesi için bu kalemler ilgili gelecekteki ekonomik yararların işletmeye aktarılmasının muhtemel olması gerekir.
- Maddi duran varlık kalemlerinin günlük bakım maliyetleri aktifleştirilebilir.
- Maddi duran varlıklarla ilgili bütün maliyetler olduğu tarihteki değerleriyle muhasebeleştirilir.
- Bir maddi duran varlık kaleminin maliyetinin, varlık olarak finansal tablolara yansıtılabilmesi için ilgili kalemin maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi gerekmektedir.

10. Standartlara göre; işletme içinde yaratılan bir maddi olmayan duran varlık kaleminin muhasebeleştirilmesiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- Varlık olarak kayıtlara alınmaz
- Gerçeğe uygun değeriyle kayıtlara alınır
- Net gerçekleştirilebilir değeriyle kayıtlara alınır
- Geri kazanılabilir değeriyle kayıtlara alınır
- Maliyet değeriyle kayıtlara alınır

ÜNİTE 3 : MALİ BORÇLAR

İşletmenin borçları, çeşitli finansal kuruluşlardan kredi alınması, mal ya da hizmetin kredili alınması, müşterilerden avans alınması, ödenecek vergi ve aidat kesintilerinin olması gibi değişik nedenlerle doğabilir. Borcun doğmasına yol açan olayların ve faaliyetlerin bilinmesi işletme hakkında karar verecek taraflar açısından önemli olduğu için bunlar ayrı ayrı hesaplarda izlenmeli ve bilançoda da ayrı olarak raporlanmalıdır.

Yabancı kaynaklar işletmenin mevcut borçlarıdır ve hangi nedenle doğmuş olurlarsa olsunlar vadeleri geldiğinde mutlaka geri ödemeleri gerekir. Yabancı kaynakların geri ödenebilirliği, işletmenin finansal performansı ve kredibilitesi açısından son derece önemlidir. Dolayısıyla yabancı kaynakların ödeme zamanlarının bilinmesi de ayrıca önem taşımaktadır. Bu nedenle yabancı kaynaklar vadelerine göre “kısa vadeli yabancı kaynaklar” ve “uzun vadeli yabancı kaynaklar” olarak iki gruba ayrılmıştır.

MALİ BORÇLARIN TANIMI VE ÖNEMİ

İşletmeler gereksinim duydukları “nakit” fonların bir kısmını dışarıdan borçlanarak sağlayabilirler. İşletmeye nakit para girişi sağlayan ve geri ödemeleri de nakitle yapılacak olan işletme dışından sağlanan bu borçlar mali borç (finansal borç) olarak nitelendirilir. Mali borçlar, bankalardan veya diğer finansal kuruluşlardan kredi şeklinde sağlanabileceği gibi borçlanma senedi niteliğinde menkul kıymet çıkartıp satılarak **para ve sermaye piyasalarından** da sağlanabilir.

İşletmenin nakit gereksiniminin karşılanması açısından mali borçlar son derece önemli bir kaynak unsurudur. Ancak bu borçlar işletme için bir faiz yükü oluşturur ve hem anapara hem de faizin geri ödenmesi gerekir. Eğer işletme bu kaynakları uygun ve verimli bir şekilde kullanamazsa hem geri ödeme gücüne düşebilir hem de faiz gideri nedeniyle kârlılığı yok olabilir.

Mali borçların ne şekilde sağlandığı ve ne zaman geri ödenmesi gerektiğini görebilmek için olayın niteliğine ve borcun vadesine göre ayrı ayrı hesaplar açılmalıdır. Tekdüzen Hesap Planı'nda kısa ve uzun vadeli mali borçların izlenmesi için aşağıdaki ana hesaplar kullanılır:

3. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	4. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
30 MALİ BORÇLAR (Kısa Vadeli)	40 MALİ BORÇLAR (Uzun Vadeli)
300 Banka Kredileri	400 Banka Kredileri
301 Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar	401 Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar
302 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)	402 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)
303 Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	
304 Tahvil Anapara Borç, Taksit ve Faizleri	
305 Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	405 Çıkarılmış Tahviller
306 Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	
	407 Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler
308 Menkul Kıymetler İhraç Farkları (-)	408 Menkul Kıymetler İhraç Farkları (-)
309 Diğer Mali Borçlar	409 Diğer Mali Borçlar

Kısa ve Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklarda yer alan Mali Borçlar grubundaki 302/402 kodlu “Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)”; 308/408 kodlu “Menkul Kıymetler İhraç Farkları (-)” hesapları negatif pasif düzenleyici hesaplardır. Pasifi düzenleyici hesaplar pasif kalemlerin gerçek değerleri ile gösterilmesini sağlamak amacıyla kullanılır. Bu hesaplarda meydana gelen artışlar ilgili hesabın borcuna, azalışlar ise alacağı kaydedilir.

BANKA KREDİLERİ

Günümüzde işletmelerin finansman gereksinimi oldukça yüksektir ve işletmeler bu gereksinimlerini karşılamak için finansal sisteme başvururlar. Finansal sistem, fon fazlası olan birimlerden fon açığı olan birimlere fon transferinin gerçekleştiği ve iki temel kanaldan işleyen bir sistemdir. Bu kanallardan biri doğrudan finansman diğeri ise dolaylı finansmandır. Dolaylı finansmanın işleyişinde temel belirleyici, bankacılık sistemidir. Bankacılık sisteminin finansal sistem içinde yerine getirdiği temel işlev aracılık işlevidir. Bu nedenle **bankalardan** sağlanan kısa ve uzun vadeli krediler, işletmelerin finansman gereksiniminin karşılanmasında başvurulan en önemli kaynaklardan birisidir. Bankalar, tasarruf sahiplerinden sağladıkları fonları, gereksinimi olan taraflara belirli bir süre için ve belirli bir faiz karşılığında borç olarak verirler. İşletmelerin hem kısa vadeli çalışma sermayesinin finansmanı hem de uzun vadeli

GENEL MUHASEBE 2

yatırımlarının finansmanında bankalardan nakit şeklinde kredi sağlanabilir. Ancak iş yaşamında bazı durumlarda teminat ve kefalet karşılığı nakit olmayan krediler (gayri nakdi krediler) de önemli yer tutmaktadır. Bu nedenle banka kredilerini öncelikle nakit ve nakit olmayan krediler olarak iki gruba ayırabiliriz.

NAKİT KREDİLER

Bankaların müşterilerine ödünç para vermek suretiyle kullandırdıkları krediler, nakit şeklindeki kredilerdir. Bankalardan nakit şeklinde sağlanan krediler işletmeye para girişi sağlarken aynı zamanda bankaya olan borcun doğmasına yol açar. Bankaya olan bu kredi borcu "Banka Kredileri" ana hesabında izlenir. Kredi sağlandığında bankaya olan borç, Banka Kredileri hesabının alacak tarafına kaydedilir. Borç ödendikçe ödenen kısım kredi borcundaki azalışı ifade eder ve Banka Kredileri hesabının borç tarafına kaydedilir. Banka Kredileri hesabı pasif karakterli bir hesap olduğu için alacak kalanı verir ve hesabın kalanı bankaya olan kredi borcunun büyüklüğünü gösterir.

300.BANKA KREDİLERİ

300.00 A Bankası Kredi Hesabı

300.01 B Bankası Kredi Hesabı

300.02 C Bankası Kredi Hesabı

300.BANKA KREDİLERİ

300.00 Türk Paralı Krediler Hesabı

300.01 Dövizle Endeksli Krediler Hesabı

300.02 Yabancı Paralı Krediler Hesabı

Avans Şeklindeki Krediler

Bankaların maddi kıymetlerin rehni karşılığı ve bir vade veya olayın doğması ile sınırlı olmak üzere verdikleri kredilere "avans" şeklinde kredi denilir. Mal, senet, kıymetli maden, menkul kıymetler gibi maddi kıymetler karşılığı olarak verilir. Teminat olarak kullanılan kıymete göre senet karşılığı avans, mal karşılığı avans, akreditif karşılığı avans gibi isimler alabilmektedir. Avans şeklindeki krediye ilişkin faiz, vade sonunda kredi hesabına alacak yazılır ve işletme vade sonunda bankaya olan borcunu faizi ile birlikte ödeyerek hesabı kapatır. Bu kredide hesabın açılış ve kapanış tarihleri arasında hesaptan para çekme veya yatırma işlemi gerçekleşmez.

Borçlu Cari Hesap Şeklindeki Krediler

Borçlu cari hesap şeklindeki krediler vade ile bağlı değildir. Banka, işletmeye belirli bir limit dâhilinde kredi tahsis eder. İşletme nakde gereksinimi olduğunda limiti aşmamak koşulu ile bu hesaptan para çeker; elinde nakit olduğunda da hesaba para yatırabilir.

Bankalar kredi verecekleri işletmeler konusunda karar verirken işletmeler hakkında mali istihbarat ve kredi analizleri yaparlar. Yapılan analizlerin sonucunda banka tarafından verilecek borçlu cari hesap şeklindeki krediler aşağıdaki şekillerde verilebilir:

- İşletmenin ticari itibarına güvenilerek verilebilir (açık kredi).
- İşletmenin kefil gösterdiği kişi ya da kişilerin ticari itibarına güvenilerek verilebilir (kefalet karşılığı kredi).
- İşletmenin mal, senet, menkul kıymet, gayrimenkul vb. maddi değerleri bankaya rehnetmesi karşılığında verilebilir (maddi teminat karşılığı kredi).

Açık Kredi Şeklindeki Borçlu Cari Hesap

Açık krediler, kredibilitesi çok yüksek, mali yapısı ile ilgili herhangi bir risk endişesi duyulmayan firmalara borçlu cari hesap şeklinde kullanılan kredilerdir. Açık kredilerde firma imzası dışında herhangi bir teminat yoktur, sadece kredi genel sözleşmesi imzalanmaktadır. Bu kredide borçlunun piyasadaki itibarı, ahlaki durumu, mal varlığı birinci derecede önemlidir. İtibarlı firmalara açıldığı için piyasada en teminatlı kredi türü olarak kabul edilir. Faizler genellikle üçer aylık dönemlerde nakit olarak tahsil edilir.

Kefalet Karşılığı Kredi Şeklindeki Borçlu Cari Hesap

Kefalet karşılığı krediler, banka nezdinde güvenilirliği olan üçüncü bir kişinin imzası ile borçluya kefil olduğu, başka bir deyişle borçlunun borcunu ödemediği takdirde ödemeyi kefilinin üstlendiği kredilerdir. Bu durumda kefalet karşılığı krediler, açık kredi işlemlerindeki gibi kayda alınır. Kefalet nedeni ile kefile olan ilişkinin izlenmesinde Nazım Hesaplar kullanılabilir.

Maddi Teminat Karşılığı Kredi Şeklindeki Borçlu Cari Hesap

Maddi teminat karşılığı krediler için mal, gayrimenkul ipoteği, işletme rehini, nakit, kıymetli madenler ve taşlar, hisse senedi ve tahvil vb. gibi maddi bir teminat alınır. Banka, kendini güvenceye almak için genellikle kredi tutarından daha yüksek bir tutarda teminat alır.

Nakit Olmayan Krediler (Gayri Nakdi Krediler)

Bankalar müşterileri olan işletmeler adına kendi saygınlıklarını ortaya koyarak, işletmenin taahhüdünü yerine getireceği konusunda üçüncü kişi ya da kuruluşlara güvence verebilirler. Banka tarafından verilen bu güvenceler, işletmeye sağlanan nakit olmayan kredi niteliğindedir. Bu tür kredilerde banka, kendi itibarını bir anlamda müşterisi lehine kullanmış olur. Bu güvenceyi belgelemek üzere **teminat mektubu** (kefalet mektubu) düzenler. Nakit olmayan krediler teminat mektubu kredisi, harici garanti kredisi, ithalat akreditif kredisi ve kabul kredisi şeklinde olabilir.

ÇIKARILMIŞ BONO VE SENETLER

İşletmeler kısa vadeli nakit şeklinde yabancı kaynak sağlamak üzere **finansman bonoları** gibi menkul kıymetler ihraç ederek para piyasalarından borçlanabilirler. Özel sektör finansman bonoları, bankalar veya diğer anonim şirketler tarafından çıkarılan borçlanma senetleridir. Finansman bonolarının vadesi 60 günden az 360 günden fazla olmamak üzere ihraççı tarafından belirlenir. Finansman bonoları, ihraççı tarafından belirlenen vadeye uygun iskonto oranları ile iskonto edilerek bulunan fiyat üzerinden satılır. Finansman bonolarında yatırımcıya anapara ve faiz ödemesi vade bitiminde bir defada yapılmaktadır.

Tedavüldeki finansman bonoları ve banka bonoları gibi kısa vadeli para ve sermaye piyasası araçları karşılığında sağlanan fonlar "305. Çıkarılmış Bonolar Ve Senetler" ana hesabında izlenir. Bono ve senetler ihraç edildiğinde nominal bedelleri üzerinden bu hesaba alacak, ilgili hesaplara borç kaydedilir. Ödenmeleri hâlinde hesaba borç kaydedilir. Finansman bonoları iskontolu olarak ihraç edildikleri için nominal değerleri ile satış fiyatı arasındaki fark "308. Menkul Kıymetler İhraç Farkları" hesabının borcuna kaydedilir. Finansman bonoları iskontolu ihraç edildikleri için bunların nominal değerleri ile satış fiyatları arasındaki fark bir anlamda gelecek aylara ait gider niteliğindedir ve döneme ait gidere dönüşüncüye kadar 308. Menkul Kıymet İhraç Farkları hesabında bekletilir. Menkul kıymetin vadesine paralel olarak itfa edilmesi kaydıyla hesaplanan itfa tutarları "Finansman Giderine" dönüşür.

ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER

Anonim şirketlerin orta veya uzun vadeli olarak borç para bulabilme amacıyla itibari kıymetleri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere çıkardıkları borç senetlerine "**tahvil**" denilmektedir. Şirketler gereksinim duydukları fonları tek bir kaynaktan sağlamak yerine tahvil dediğimiz menkul kıymetleri ihraç ederek çok sayıda kişi veya taraftan fon sağlayabilirler.

Ülkemizde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası bünyesinde Tahvil ve Bono Piyasası'nda, 17 Haziran 1991'den bu yana işlem gören Tahvillerin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Tahvil sahibinin, tahvili çıkaran kuruluşa sağladığı kaynak yabancı kaynaktır. Tahviller sahiplerine herhangi bir ortaklık hakkı vermez, sadece ihraççıya karşı alacaklılık hakkı sağlar. Yani tahvilin sahibi (hamili), tahvili çıkaran kuruluşun uzun vadeli alacaklısıdır ve tahvilini satın aldığı kuruluşun yönetimine katılma hakkı yoktur.
- Tahvil sahibi tahvili çıkaran şirketin kâr-zarar riskine katılmaz, şirket zarar etse de günü gelince belli miktardaki anapara ve faizini alır. şirketin brüt kârından ilk olarak tahvil sahiplerine ödeme yapılır.
- Tahvilde belirtilen vade kesindir ve vade sonunda tahvil sahibi ve tahvili çıkaran kuruluş arasındaki hukuki ilişki yasal olarak biter.
- Tahvil, itibari değerinin altında bir bedelle (iskontolu olarak) ihraç edilebilir.

Tahvil çıkartarak yabancı kaynak sağlayan işletmeler sağladıkları borcu "405 Çıkarılmış Tahviller" hesabında izlerler. Çıkarılmış tahviller nominal bedelleri (üzerinde yazılı olan değer) ile bu hesaba alacak kaydedilir. Bilanço tarihinden itibaren bir yıl içinde ödenecek tahvil, anapara borç ve taksitleri bilanço dönemlerinde "304 Tahvil Anapara, Borç, Taksit ve Faizleri" hesabına aktarılmalıdır. Bunun için 304 Tahvil Anapara, Borç, Taksit ve Faizleri hesabının alacak tarafına, 405 Çıkarılmış Tahviller hesabının borç tarafına kayıt yapılır.

304 Tahvil Anapara Borç Taksit ve Faizleri hesabı, Bilanço tarihinden itibaren bir yıl içinde ödenecek tahvil anapara borç taksitleri ile tahvillerin tahakkuk edip de henüz ödenmeyen faizlerinin izlendiği pasif karakterli bir hesaptır.

İhraç edilen bir tahvil üzerinde yazılı değerle satışa çıkarılıyorsa bu başabaş tahvildir. Nominal değerinden daha yüksek bedelle satışa çıkarılan tahvillere primli tahvil denir. Bunun aksine, nominal değerden daha düşük bedelle satışa çıkarılan tahvillere ise iskontolu tahvil denir.

Tahvillerin anaparası, vade bitiminde bir defada veya vade içinde taksitler hâlinde ödenebilir. Halka arz edilecek tahvillerin taksitli itfa edilmesi durumunda itfaya ilişkin esaslara izahname ve sirkülerde yer verilir.

31 Aralık 2012 tarihinde, ertesi yıl ödenecek olan ilk taksit tutarı, uzun vadeli borçtan kısa vadeli borca dönüşeceği için öncelikle bu aktarma kaydı yapılmalıdır. Ayrıca 31 Aralıkta kadar işlemiş olan faiz de dönemin finansman giderlerine kaydedilmelidir.

ÜNİTE SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi mali borçlar kapsamında yer almaz?

- a. Satıcılar
- b. Banka Kredileri
- c. Çıkarılmış Tahviller
- d. Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar
- e. Çıkarılmış Bonolar ve Senetler

2. İşletme Bankadan sağladığı nakit kredileri hangi hesapta izler?

- a. Çıkarılmış Bonolar ve Senetler
- b. Bankalar
- c. Mali Borçlar
- d. Nakit Borçlar
- e. Banka Kredileri

3. Bankaların maddi kıymetlerin rehni karşılığı ve bir vade veya olayın doğması ile sınırlı olmak üzere verdikleri kredilere ne ad verilir?

- a. Borçlu cari hesap şeklindeki krediler
- b. Açık krediler
- c. Kefalet Karşılığı Krediler
- d. Avans şeklinde krediler
- e. Gayri nakit krediler

4. Aşağıdaki kaydın yapılma nedeni nedir?

01.08.2012	
300 BANKA KREDİLERİ HS.	3.000
300.01 "A" Bankası Kredi Hs.	
780 FİNANSMAN GİDERLER HS.	150
780.00 Kısa vadeli finansman giderleri Hs.	
100 KASA HS.	3.150

- a. A Bankasından 150 TL faiz karşılığı 3.000 TL'lik borç alınması
- b. A Bankasına olan 3.000 TL'lik borcun 150 TL faizi ile birlikte ödenmesi
- c. Vade tarihinde borcun ödenmesiyle rehindeki malların geri alınışı
- d. 1 Ağustos 2012 tarihinde borçlu cari hesaptan nakden çekilen kredinin kaydı
- e. 1 Ağustos 2012 tarihinde işletme, A Bankasındaki hesaptan 3.000 TL çekmiştir

5. Kredibilitesi çok yüksek, mali yapısı ile ilgili herhangi bir risk endişesi duyulmayan firmalara kullanılan kredilere ne ad verilir?

- a. Borçlu cari hesap
- b. Avans kredisi
- c. Kefalet Karşılığı Kredi
- d. Teminat mektubu
- e. Açık Kredi

6. İşletme "S" Bankasından 45.000 TL limitli maddi teminat karşılığı borçlu cari hesap şeklinde kredi almıştır. Büyük defterde Banka kredilerine ilişkin 31 Aralık 2012 tarihine ilişkin durum aşağıdaki gibidir:

300 BANKA KREDİLERİ HS.	
18.000	20.000
2.000	5.000
	25.000

İşletmenin Bankaya olan borcu bilançoda kaç lira olarak raporlanacaktır?

- a. 15.000
- b. 25.000
- c. 30.000
- d. 45.000
- e. 50.000

ÜNİTE 4: TİCARİ BORÇLAR**TİCARİ BORÇLARIN TANIMI VE NİTELİĞİ**

İşletmenin esas ticari faaliyetlerini sürdürmek amacıyla yaptığı kredili alışlarından doğan borçlar “ticari borç” olarak nitelendirilir. Görüldüğü gibi bir borcun ticari borç olabilmesi için mutlaka işletmenin esas ticari faaliyetleri ile ilgili olması gerekir.

Ticari borçlar, açık hesap şeklinde senetsiz bir borç olabileceği gibi senet karşılığı da doğabilir. Tekdüzen Hesap Planına göre senetsiz ticari borçlar, “Satıcılar Hesabında”, senetli ticari borçlar ise “Borç Senetleri Hesabında” izlenir. Ticari borcun vadesi itibarıyla ayrımında ise hesap adı değişmeyecek ancak hesap numarası ya da kodu, borcun kısa ya da uzun vadeli olduğunu gösterecektir. Örneğin, senetsiz bir ticari borç kısa vadeli ise 320 *Satıcılar Hesabında* izlenirken uzun vadeli ise 420 *Satıcılar Hesabında* yer alacaktır. Tekdüzen Hesap Planında kısa ve uzun vadeli ticari borçların izlenmesi için aşağıdaki ana hesaplar kullanılır:

3. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	4. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
32 TİCARİ BORÇLAR (Kısa Vadeli)	42 TİCARİ BORÇLAR (Uzun Vadeli)
320 SATICILAR HESABI	420 SATICILAR HESABI
321 BORÇ SENETLERİ HESABI	421 BORÇ SENETLERİ HESABI
322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU HESABI (-)	422 BORÇ SENETLERİ REESKONTU HESABI (-)
<i>Önerilen Hesap: 325 Ertelenmiş Ticari Borçlar Vade Farkı Hesabı (-)</i>	<i>Önerilen Hesap: 425 Ertelenmiş Ticari Borçlar Vade Farkı Hesabı (-)</i>
326 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI	426 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI
329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR HESABI	429 DİĞER TİCARİ BORÇLAR HESABI

SATICILAR HESABI

İşletmenin faaliyet konusu ile ilgili her türlü mal ve hizmet alımlarından kaynaklanan senetsiz borçlar “320.Satıcılar” hesabında izlenir. Esas faaliyetlerle ilgili olarak ham madde-malzeme, ticari mal ya da hizmet kredili olarak satın alındığında işletmenin satıcıya borcu doğar ve Satıcılar ana hesabının alacak tarafına kaydedilir. Satıcıya olan borç ödendikçe Satıcılar ana hesabının borç tarafına kayıt yapılır. Satıcılar ana hesabı pasif karakterli bir hesap olduğu için alacak kalanı verir ve bu kalan işletmenin satıcılara ödemesi gereken büyüklüğü ifade eder.

NOT: İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki kredili alımları nedeniyle doğan kısa vadeli senetsiz borçları “336.Diğer Çeşitli Borçlar” Hesabında izlenir.

Her bir satıcıya olan borç büyüklüğünün ayrı ayrı izlenebilmesi için yardımcı hesaplara (tali hesap, alt hesap) gereksinim vardır. Yardımcı hesapların oluşturulması işletmenin gereksinimine göre işletme tarafından serbestçe belirlenir. Bu hesaplar alınan mal ya da hizmetin türüne, alacaklının (satıcı) bulunduğu coğrafi bölgeye vb. göre bölümlenebilir.

320 SATICILAR HESABI

320.00 A İşletmesi Hs.

320.01 B İşletmesi Hs.

320.02 C İşletmesi Hs.

Türkiye Muhasebe Standartlarına göre işletmenin satın aldığı ticari malı peşin fiyatı (cari nakit alış fiyatı) üzerinden kaydederken peşin fiyatı ile vadeli tutar arasındaki vade farkını finansman unsuru olarak kabul etmesi gerektiğini belirtmiştik. Vade farkı alışın maliyetine yansıtılmayıp finansmanın yapıldığı döneme yayarak faiz gideri (vade farkı gideri) olarak muhasebeleştirilmelidir. Ancak vade farkının tamamı alış tarihinde henüz gider niteliğini taşımamaktadır. Anımsayacağınız gibi finansman gideri zamanın geçmesine bağlı olarak gerçekleşecektir. Bu nedenle vade farkını, alış kaydı yapılırken doğrudan finansman giderleri hesabına kaydetmek yerine finansman gideri gerçekleşinceye kadar ertelenmek üzere Ertelenmiş Ticari Borçlar Vade Farkı hesabının borcuna kaydederiz.

Dönem sonlarında ise etkin faiz yöntemine göre hesaplanan faiz gideri (vade farkı gideri) Ertelenmiş Ticari Borçlar Vade Farkı hesabından “Finansman Giderleri” hesabına aktararak döneme ait finansman unsurunun dönemin kâr veya zararına yansıtılması ve ticari borcun itfa edilmiş maliyet bedeli ile raporlanması sağlanır.

İşletmeler Türk Parası olarak kredili alış yapabilecekleri gibi yabancı para cinsinden de kredili alış yapabilirler. Bu durumda Satıcılara olan borç büyüklüğü, işlem tarihindeki kur üzerinden Türk Lirası'na çevrilir ve kayıtlarda Türk Lirası

GENEL MUHASEBE 2

olarak izlenir. Eğer işletmenin yabancı paralı borçları önemli düzeyde ise Satıcılar Hesabı'nın alt hesaplarını yurt içi satıcılar ve yabancı satıcılara borçlar şeklinde bölümleyebilir.

BORÇ SENETLERİ HESABI

İşletmenin faaliyet konusu ile ilgili olan kredili mal ve hizmet alımlarından doğan borcu karşılığında senet düzenleyip vermesi nedeniyle senetli bir ticari borç doğar. Alacaklının hakkını ispatlamak için kullanılabileceği yazılı bir belge olan bu senetler Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) “**kambiyo senetleri**” olarak tanımlanmıştır. Senedin borçlusu belirli bir miktar parayı belirli bir tarihte veya görüldüğünde veya görüldüğünden belirli bir süre sonra senet alacaklısına kayıtsız-şartsız olarak ödemek zorundadır.

Polıçe

Polıçe genellikle üç taraflı bir ilişki üzerinde kurulur. Alacaklının borçlusundan olan alacağını, borçlu bulunduğu üçüncü bir tarafa devretme esasına dayanır. Bazı durumlarda alacaklı alacağını senede bağlamak için kendi adına da polıçe düzenleyebilir. Polıçeyi hazırlayan tarafa **keşideci**; keşidecinin polıçe üzerinde kendisine olan borcu lehtara ödemesini istediği tarafa **muhatap**; muhatabın ödeme yapacağı, yani polıçenin lehine düzenlendiği tarafa **lehtar** denilmektedir. Muhatap, polıçeyi kabul edip etmemekte serbesttir, ancak polıçeyi kabul ettikten sonra senedin esas borçlusu hâline gelir.

Polıçede taraflar:

- Polıçeyi düzenleyerek ödeme emrini veren (keşideci)
- Polıçe bedelini ödeyecek olan taraf (muhatap)
- Polıçe bedelini tahsil edecek taraf (lehtar)

Bono (Emre Yazılı Senet)

Bono (veya Emre Yazılı Senet), borçlu tarafından düzenlenen yazılı bir ödeme yükümlülüğüdür. Bonoda senedi düzenleyen taraf da senet bedelini ödeyecek olan taraf da aynı kişi ya da kurumdur. Dolayısıyla polıçedeki gibi üçlü bir ilişki değil, sadece ikili bir ilişki söz konusudur.

Çek

Çek, bir bankaya hitaben ve belirli kurallara uyularak yazılan bir ödeme emridir. Çek, *ibraz vadeli* olduğu için çekte vade yoktur ve bankaya ibraz edildiğinde ödenir. İşletme tarafından yapılan alış karşılığında veya başka nedenlerle çek düzenlenip verildiğinde **103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabı'nın alacak tarafına yazılır.**

Ülkemizde ileri tarihli ya da vadeli çek alınması veya verilmesi şeklinde bir uygulama söz konusudur. Özün önceliği kavramına uygun olarak aslında alınan ileri vadeli çekler bir alacak; verilen ileri tarihli çekler ise borç niteliğini taşıdığı için hazır değerlerde raporlanmamalıdır. İleri tarihli (vadeli) olarak verilen çeklerin bir borç senedi gibi düşünülmesi ve **321 Borç Senetleri Hesabı'nda izlenmesi gerekir.** Dönem sonunda da reeskonta tabi tutulmalıdır.

Senedin alacaklısı tarafından senet bedelinin tahsil edilmesi hakkı bir alacağı ifade ettiği için Alacak Senetleri Hesabı'nda izlenirken senet borçlusu tarafından bir borcu, ödeme yükümlülüğünü ifade ettiği için Borç Senetleri Hesabı'nda izlenir. Borç senetleri, esas olarak işletme yetkilileri tarafından imzalanmış bonolar ve kabul edilmiş polıçeleri kapsar. İşletmenin senede bağlanmış ticari borçları **kısa vadeli ise “321. Borç Senetleri”** hesabında; **uzun vadeli ise “421. Borç Senetleri”** hesabında izlenir. Senetli borçlar doğduklarında pasif karakterli bir hesap olan Borç Senetleri hesabının alacağına **nominal değerleriyle** kaydedilir. Ödenmeleri hâlinde de yine nominal değerleri üzerinden Borç Senetleri hesabının borç tarafına kaydedilir. Hesabın belirli bir andaki kalanı, her zaman için alacak kalanıdır ve henüz ödenmemiş ve ödenmesi gereken borç büyüklüğünü gösterir.

NOT: Borç Senetleri daima nominal değerleri ile kayda alınır.

Senet üzerinde alacaklının adı açıkça belirtildiği için alt hesaplarda bu ayrıntının izlenmesine gerek yoktur. İşletmenin gereksinimine göre farklı şekillerde bölümlenir. Örneğin, Türk Parası borç senetleri, yabancı paralı borç senetleri gibi bölümlenebilir.

NOT: İşletme esas faaliyetlerinin dışında kalan işlemler için senet düzenleyip verdiğinde bunlar 321 veya 421 Borç Senetleri Hesabı'nda izlenmez. Esas faaliyetin dışında kalan işlemler nedeniyle verilen senetler “Diğer Borçlar” grubunda yer alan hesaplarda izlenir.

Belirli bir tarihte veya belirli bir vade sonunda ödenecek olan senedin üzerinde yazılı olan değere **nominal değer** denilir ve senedin vade sonunda ulaşacağı değerini ifade eder. Dolayısıyla senedin düzenlendiği tarihteki peşin değerini, nominal değerinin altındadır. Senet karşılığı mal ya da hizmet satın alınması hâlinde eğer vade farkı dikkate alınmaksızın alışın maliyetine yansıtılırsa alış maliyeti peşin alışlara göre daha yüksek olacak ve finansman gideri de gelir tablosunda görünmeyecektir. Böyle bir durum, maliyet ve kârlılık analizlerinin yanlış sonuç vermesine yol açacaktır.

GENEL MUHASEBE 2

Kredili alış yapıldığında alış işlemi nedeniyle bir bono düzenlenip verilmesi veya bir poliçenin kabul edilmesi, senetli borcun doğmasına yol açmaktadır. Bazı durumlarda işletmeler vadesi gelen *senetsiz ticari borçları karşılığında da bir bono düzenleyip verebilirler* ya da bir poliçeyi kabul edebilirler. Mevcut bir ticari borca karşı imzalanıp verilen bir bono veya kabul edilen poliçe ile senetsiz borç, senetli hâle gelir.

Vadesi gelen borç senedinin vadesinde ödenmeyip *yeni bir senetle değiştirilmesi* de mümkündür. Senetlerin yenilenmesi olarak nitelendirilebileceğimiz bu durum, senet borçlusuna ilave vade tanımayı ifade ettiği için yeni senedin nominal değerinin eski senedin nominal değerinden daha yüksek olması normaldir. Eski senedin nominal değeri ile yeni senedin nominal değeri arasındaki fark, senet borçlusu için finansman gideri niteliğindedir. Mevcut bir senedin yeni bir senetle değiştirilmesi işlemi işletme ya kendisi yeni bir senet düzenleyip verir ya da elindeki kendi lehine düzenlenmiş bir alacak senedini ciro edebilir. Hatta eski senedin bedelinin bir kısmı ödenip kalan kısım için yenileme de yapılabilir.

ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR

Senetli ve senetsiz ticari borçlar işletmenin asıl faaliyet konusu ile ilgili mal ya da hizmet alışı sonucunda doğarlar. Tekdüzen Hesap Planı'nda asıl faaliyet konusu ile ilgili kredili mal ya da hizmet alışı nedeniyle doğmadıkları hâlde nakit olarak alınan depozito ve teminatlar da 32 veya 42 Ticari Borçlar hesap grubunda yer almaktadır.

Üçüncü kişilerin belli bir işi yapmalarını, aldıkları bir değeri geri vermelerini sağlamak amacıyla ve belli sözleşmeler nedeniyle gerçekleşecek bir alacağın karşılığı olarak nakit şeklinde alınan depozito ve teminatlar kısa vadeli olarak alınmışsa "326.Alınan Depozito Ve Teminatlar" hesabının, uzun vadeli alınmışsa "426 Alınan Depozito Ve Teminatlar" hesabının alacağına izlenir. Alınan depozito ve teminatlar bu hesabın alacağına, geri verilenler veya hesaba sayılanlar borcuna kaydedilir. Karşı taraftan alınan nakit belirli bir süreliğine alınmıştır ve karşı taraf yükümlülüğünü yerine getirdiğinde alınan bu depozito ve teminatlar geri verilir.

Teminat olarak menkul kıymet, senet, emtia gibi nakit dışı bir varlık teminat olarak alındığında 326 veya 426 Alınan Depozito ve Teminatlar Hesabı'nda izlenmez. Aynı olarak alınan bu depozito ve teminatlar Nazım Hesaplarda izlenir. Alınan Depozito ve Teminatlar Hesabında;

- İşletmeye karşı bir işin yapımını üstlenen tarafların üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirmeleri
- Geri vermek üzere işletmeden aldığı bir varlığın iadesini sağlanmasını
- Belli sözleşmelere bağlı olarak gerçekleşecek bir alacağın ödenmesini sağlamak amacıyla nakit şeklinde alınan depozito ve teminatlar izlenir.

Depozito veya teminat alındığında Alınan Depozito ve Teminatlar hesabının alacağına, geri verildiğinde veya hesaba sayılarak kapatıldığında ise hesabın borcuna kaydedilir. Hesap, alacak kalanı verir ve hesabın kalanı iade edilmemiş olan depozito ve teminat tutarını gösterir.

ÜNİTE SORULARI

1. İşletmenin esas faaliyetleri ile ilgili olarak doğan borçlar hangi grupta raporlanır?

- Ticari Borçlar
- Ana Faaliyetlerden Borçlar
- Diğer Borçlar
- Mali Borçlar
- Esas Faaliyetlerden Borçlar

2. İşletmenin esas faaliyetleri ile ilgili senetsiz olarak yaptığı kredili alışlar nedeniyle doğan borçları Tekdüzen Hesap Planına göre hangi hesapta izlenir?

- Satıcılar Hesabı
- Ticari Borçlar Hesabı
- Borç Senetleri Hesabı
- Senetsiz Borçlar Hesabı
- Ticari Mallar Hesabı

3. Muhasebe standartları uyarınca kredili alışlarda belirlenen vadeli fiyat içinde gizli bir finansman işlemi söz

konusu ise vadeli fiyat ile peşin fiyat arasındaki fark nasıl muhasebeleştirilmelidir?

- Vade farkını alışın maliyetine yansıtılmayıp finansmanı n yapıldığı döneme yayarak faiz gideri olarak
- Vade farkını alışın maliyetine dahil ederek
- Vade farkını yok sayarak
- Vade farkını önemsemeyerek
- Vade farkını alışın maliyetine yansıtıp finansmanın yapıldığı döneme yayarak faiz gideri olarak

4. Büro malzemeleri alım-satımı yapan bir işletme, muhasebe bölümünde kullanmak üzere 1 Aralık 2012 tarihinde 3.000 lira'ya bir bilgisayar satın almıştır. Alış bedeli ve %18 KDV tutarını kapsayan 3.540 TL nominal değerli 4 ay vadeli bir senet düzenleyip vermiştir. Bu alışla ilgili olarak doğan borç hangi hesapta izlenecektir?

- 326 Diğer Çeşitli Borçlar Hs.
- 321 Borç Senetleri Hs.
- 421 Borç Senetleri Hs.
- 320 Satıcılar Hs.
- 420 Satıcılar Hs.

5. Poliçeyi düzenleyerek ödeme emrini veren tarafa ne ad verilir?

- Keşideci
- Muhatap
- Lehtar
- Alacaklı
- Banka

6. Beyaz eşya alım satımı yapan işletme 21 Aralık 2102 tarihinde tanesi 1.000 lira'ya 5 adet buzdolabı satın almıştır. Karşılığında %18 KDV'yi de kapsayan 21 Mart 2013 vadeli 5.900 TL bedelli bir çek düzenleyip vermiş ve işlemi aşağıdaki gibi kaydetmiştir.

21.12.2012	
153 TİCARİ MALLAR HS.	5.000
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	900
103 VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ HS.	5.900

Yapılan bu kayıtla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi geçerlidir?

- İşletmenin verdiği çek ileri tarihli bir çek olduğu için 103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabından çıkartıp 321 Borç Senetleri Hesabına aktarmalıdır.
- İşletme verdiği çeki 103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabında izlemeye devam etmeli ve bilançoda Hazır Değerler Grubunda indirim olarak raporlamalıdır.
- İşletme verdiği çeki 103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabından çıkartılmalı ve 101 Alınan Çekler Hesabına aktarmalıdır.
- İşletmenin verdiği çekin vadesi ertesi yılda olduğu için 103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabından çıkartıp 421 Borç Senetleri Hesabına aktarmalıdır.
- İşletme, vade farkı ödemediği için 103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabında izlemeye devam etmelidir.

GENEL MUHASEBE 2

7. İşletme, 15 Ekim 2012 tarihinde, Satıcı TG İşletmesine olan 6.000 lira'lık senetsiz borcunu likidite sıkıntısı nedeniyle ödeyemeyeceği için TG işletmesiyle anlaşmış ve nominal değeri 6.500 lira olan 4 ay vadeli bir senet düzenleyip vermiştir. İşlemin kaydı aşağıdakilerden hangisidir?

a.

15.10.2012			
320 SATICILAR HS.	6.000		
770 FİNANSMAN GİDERLERİ HS.	500		
321 BORÇ SENETLERİ HS.		6.500	
Senetli borcun senetli borca dönüştürülmesi			

b.

15.10.2012			
321 BORÇ SENETLERİ HS.	6.000		
770 FİNANSMAN GİDERLERİ HS.	500		
121 ALACAK SENETLERİ HS.		6.500	
121.00 Cüzdandaki Senetler Hs.			
Senedin yenilenmesi			

c.

15.10.2012			
321 BORÇ SENETLERİ HS.	6.000		
770 FİNANSMAN GİDERLERİ HS.	500		
321 BORÇ SENETLERİ HS.		6.500	
Senedin yenilenmesi			

d.

15.10.2012			
320 SATICILAR HS.	6.000		
321 BORÇ SENETLERİ HS.		6.000	
Senedin yenilenmesi			

e.

15.10.2012			
320 SATICILAR HS.	6.000		
321 BORÇ SENETLERİ HS.		6.000	
Senedin yenilenmesi			

8. Aşağıdaki işleme ilişkin kaydın yapılmasına ilişkin olay hangi seçenekte doğru olarak ifade edilmiştir?

10.09.2012			
153 TİCARİ MALLAR HS.	10.000		
325 ERTELENMİŞ TİCARİ BORÇLAR VADE FARKI HS.	2.000		
-Ertelenmiş Vade Farkı Giderleri			
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	2.160		
321 BORÇ SENETLERİ HS.			
100 KASA HS.			

- a. İşletme, 10 Eylül 2012 tarihinde peşin fiyatı 10.000 TL olan malı satın almak için 12.000 TL nominal değerli bir senet düzenleyip vermiştir. Alış işlemine ilişkin KDV oranı %18 olup KDV bedeli nakden ödenmiştir.
- b. İşletme, 10 Eylül 2012 tarihinde C İşletmesinden peşin fiyatı 10.000 TL olan malı satın almak için 12.000 TL nominal değerli bir senet ciro etmiştir. Alış işlemine ilişkin KDV oranı %18 olup KDV bedeli nakden ödenmiştir.
- c. İşletme, 10 Eylül 2012 tarihinde peşin fiyatı üzerinden 10.000 lira'lık mal almıştır. Malın nakliyesi için 2.000 lira'lık masrafa katlanmıştır. Alış işlemine ilişkin KDV oranı %18 olup KDV bedeli nakden ödenmiştir.
- d. İşletme 10 Eylül 2012 tarihinde KDV dahil 10.000 lira'lık mal satın almıştır.
- e. İşletme 10 Eylül 2012 tarihinde senetli borcunu ödemek için 10.000 lira'lık mal vermiştir.

9. İşletme, 25 Kasım 2012 tarihinde vadesi gelen 8.000 TL nominal değerli senedi nakden ödemiştir.Yapılması gereken kayıt aşağıdakilerden hangisidir?

a.

25.11.2012			
321 BORÇ SENETLERİ HS.	8.000		
100 KASA HS.		8.000	
Senedin ödenmesi			

b.

25.11.2012			
321 BORÇ SENETLERİ HS.	8.000		
103 VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ HS.		8.000	
Senedin ödenmesi			

c.

25.11.2012			
321 BORÇ SENETLERİ HS.	8.000		
321 BORÇ SENETLERİ HS.		8.000	
Senedin ödenmesi			

d.

25.11.2012			
100 KASA HS.	8.000		
321 BORÇ SENETLERİ HS.		8.000	
Senedin ödenmesi			

e.

25.11.2012			
321 BORÇ SENETLERİ HS.	8.000		
221 ALACAK SENETLERİ HS.		8.000	
Senedin ödenmesi			

10. 13 Kasım 2012 tarihinde işletme daha önceden B işletmesinden aldığı 15.000 TL teminatı iade etmiştir. İşlemin kaydı aşağıdakilerden hangisidir?

a.

13.11.2012			
326 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HS.	15.000		
100 KASA HS.		15.000	

b.

13.11.2012			
100 KASA HS.	15.000		
326 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HS.		15.000	

c.

13.11.2012			
326 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HS.	15.000		
321 BORÇ SENETLERİ HS.		15.000	

d.

13.11.2012			
326 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HS.	15.000		
121 BORÇ SENETLERİ HS.		15.000	

e.

13.11.2012			
103 VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ HS.	15.000		
326 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HS.		15.000	

ÜNİTE 5 - DİĞER YABANCI KAYNAKLAR

Herhangi bir ticari nedene dayanmayan kısa veya uzun vadede ödenmesi düşünülen yabancı kaynaklardır. İşletmenin faaliyetlerini sürdürmesini destekleyici borçlardır.

Kısa vadeli diğer yabancı kaynaklar

- 33. Diğer Borçlar
- 34. Alınan Avanslar
- 35. yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hak edişleri
- 36. Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler
- 37 Borç ve Gider Karşılıkları
- 38. Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları
- 39. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

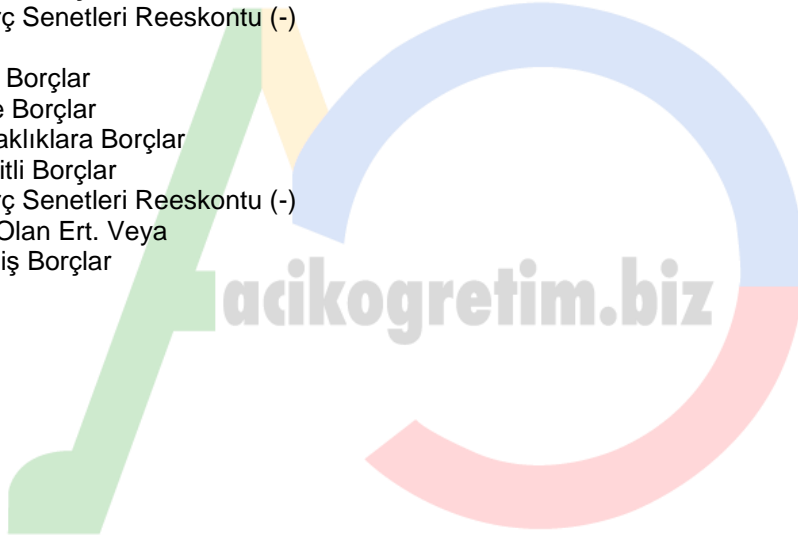
Uzun vadeli Diğer Yabancı Kaynakları

- 43. Diğer Borçlar
- 44. Alınan Avanslar
- 47. Borç ve Gider Karşılıkları
- 48. Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları
- 49. Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

DİĞER BORÇLAR

- 331. Ortaklara Borçlar
- 332. İştiraklere Borçlar
- 333. Bağlı Ortaklıklara Borçlar
- 335. Personele Borçlar
- 336 Diğer Çeşitli Borçlar
- 337. Diğer Borç Senetleri Reeskontu (-)

- 431. Ortaklara Borçlar
- 432. İştiraklere Borçlar
- 433. Bağlı Ortaklıklara Borçlar
- 436 Diğer Çeşitli Borçlar
- 437. Diğer Borç Senetleri Reeskontu (-)
- 438. Kamuya Olan Ert. Veya Taksitlendirilmiş Borçlar



GENEL MUHASEBE 2

ORTAKLARA BORÇLAR

İşletmenin ortaklara olan senetli veya senetsiz borçlarının izlendiği hesaptır.

Hesapta izlenen borçlar;

- Ortaklara ödenecek temettüler
- Sermaye azaltılması durumunda ortaklara ödenecek sermaye payı
- Ortaklardan alınan borç paralar
- Ortakların işleme için kendi adına banka ve finans kurumlarından sağladığı borçlar
- Ortakların sağladığı gayri nakdi teminatlar karşılığında üçüncü kişilerden sağladığı borçlar
- Tasfiye nedeniyle ortaklara ödenecek paylar
- Birleşme, bölünme veya tür değiştirme nedeniyle ayrılan ortağın sermaye payı
- Ortağın ölümü, iflası nedeniyle işletmeden ayrılması durumunda ortağın aldığı payı

Örnek: işletme dönem kârından 16.000TL temettü dağıtmöa kararı almıştır. Ortakların sermaye payları Ali 180.000TL, Can 120.000TL ve Nur 340.000TL dir.

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI	16.000
331 ORTAKLARA BORÇLAR,	16.000
Ali	4.500
Can	3.000
Nur	8.500

Örnek: işletme ortağı Kaya'nın ölümü nedeniyle kendisine ait olan 82.000TL lik sermaye payının mirasçılara ödenerek sermayenin azaltılması kararı almıştır.

500 SERMAYE	82.000
331 ORTAKLARA BORÇLAR,	82.000
Kaya	

Örnek: işletme ortağından 20.000TL borç almıştır. Ortak parayı işletmenin borçlu cari hesabına yatırmıştır. (1\$ = 1,8TL)

300 BANKA KREDİLERİ	36.000
331 ORTAKLARA BORÇLAR,	36.000

İşletme iki ay sonra ortağına olan borcunu demiştir. (1\$ = 1,76TL)

331 ORTAKLARA BORÇLAR	36.000
100 KASA	35.200
646 KAMBİYO KÂRLARI	800

KVK Örtülü Sermaye: borçlanmanın ortaklardan veya ortaklarla ilişki olduğu kişilerden yapılmış olması ve yapılan borçlanmanın öz sermayenin üç katını aşması durumunda ortaya çıkar

Örnek: işletmenin 331 Ortaklara Borçlar hesabının alacak kalanı 140.000TL dir. İşletme aynı dönem içinde bu borçlara 10.000TL faiz uygulamıştır. İşletmenin özsermayesi 42.000TL dir.

Örtülü sermaye= ortaklara borçlar – (öz sermaye x 3)
140.000 – 126.000 = 14.000

Örtülü sermaye katsayısı = örtülü sermaye / toplam ortaklara borç
14.000 / 140.000 = %10

BAĞLI ORTAKLIKLARA BORÇLAR

İşletmenin bağlı ortaklıklardan bir ticari işlemde kaynaklanmayan kısa vadeli borç olması durumunda 333 Bağlı Ortaklıklara Borçlar, uzun vadeli olması durumunda 433 Bağlı Ortaklıklara Borçlar hesabı alacaklandırılır.

Örnek: işletme %45 lik ortaklık payına sahip olmasına rağmen, yönetme gücüne sahip olduğu bağlı ortaklığından 39.000TL nominaldeğerli protestolu senedini ödemesini istemiştir. Bağlı ortaklık banka havalesi ile ödemiştir. (18 ay sonra ödenecektir)

GENEL MUHASEBE 2

321 BORÇ SENETLERİ	39.000
433 BAĞLI ORTAKLARA BORÇLAR	39.000

Bağlı ortaklığa olan borcun vadesi 12 aya düştüğünde

433 BAĞLI ORTAKLARA BORÇLAR	39.000
333 ORTAKLARA BORÇLAR	39.000

İşletme bağlı ortaklara olan borcunu ödemiştir.

333 BAĞLI ORTAKLARA BORÇLAR	39.000
100 KASA	39.000

İŞTİRAKLERE BORÇLAR

İştirakler, yatırımcı işletmenin adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil olmak üzere, iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmayan ancak üzerinde önemli etkisi bulunduğu işletmelerdir.

Önemli etki: bir işletmenin yatırım yaptığı işletmenin oy hakkının %20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda söz konusu işletme üzerinde önemli etkiye sahip olduğu kabul edilir.

Örnek: İşletme iştirakinden 90.000TL talep etmiştir. İştirak işletmenin banka hesabına havale yapmıştır.

102 BANKALAR	90.000
332 İŞTİRAKLERE BORÇLAR	90.000

İşletme iştirakine olan borcunu ödemiştir.

332 İŞTİRAKLERE BORÇLAR	90.000
100 KASA	90.000

PERSONELE BORÇLAR

İşletmenin işçisine ödemekle yükümlü olduğu tahakkuk etmiş ödemeler ödeninceye kadar izlendiği hesaptır. Personel ücret tahakkuk kaydı;

770 GENEL YÖNETİM GİDERİ	19.760
Brüt ücret	16.000
SGK işveren payı	3.440
İşsizlik sig işveren payı	320
335 PERSONEL BORÇLAR	11.464
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	2.136
Gelir vergisi	2.040
Damga vergisi	96
361 ÖDENECEK SOSYAL GÜV. KESİNTİSİ	6.160
SGK işveren payı	3.440
İş sig. İşv. Payı	320
SGK işçi payı	2.240
İş sig işçi payı	160

Ücret ödeme kaydı;

335 PERSONELE BORÇLAR	11.464
100 KASA	11.464

DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR

- Maddi Duran Varlık ve diğer varlıkların alımına ilişkin kambiyo senedine bağlı ya da senetsiz borçlanmalar
- Maddi olmayan duran varlıkların alımına ilişkin
- Araştırma ve geliştirme transferlerine ilişkin borçlar
- Finansman anlaşmaları kapsamında yapılan transferlere ilişkin borçlar

GENEL MUHASEBE 2

ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI

Bir hizmetin görülmesi ya da varlığın tesliminden önce alıcı tarafından yapılan peşin ödemeler veya avanslar nedeniyle ortaya çıkan borçlardır.

İşletmenin üçüncü kişilerle ticari faaliyetlerine ilişkin satışlarında alıcının vazgeçmesini önlemek amacıyla işletmenin bir satış şartı olarak talep ettiği bedeldir. Benzer şekilde alıcı da satıcının sattığı varlığı sözleşilen şartlarda teslim etmesini garantilemek amacıyla aynı şartı talep edebilir. Şarta bağlı alınan parasal bedel işletme açısından kazanılmış gelirdir.

İşletmenin müşterisinden satacağı bir mal veya hizmet karşılığında avans alması durumunda 340 Alınan Sipariş avansları veya 440 Alınan Sipariş avansları hesabı alacaklandırılır. Hizmet veya malın tesliminde ise borçlandırılır.

Örnek: İşletme malı iki ay sonra teslim etmek üzere, malın bedelinin (KDV dahil) tamamını avans olarak tahsil ederek satış yapmıştır. Malın bedeli ve KDV toplam 88.500TL

100 KASA	88.500
340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	88.500

İki ay sonra ; mal teslimi gerçekleştiğinde)

340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	88.500
600 YURTIÇI SATIŞLAR	75.000
391 HESAPLANAN KLDV	13.500

BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI

Bu gruptaki hesaplar, bilanço gününde ortaya çıkmasına rağmen henüz alacaklısı tarafından istenebilir duruma gelmemiş olan giderlerin dönemsel kavramı gereğince dönem kârından indirilmesini sağlar.

370 dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Karş.
371 Dönem Kârının Peş Öd. Vergi ve Diğ. Yas. yük.
372 Kıdem Tazminatı Karşılığı
373 Maliyet Gider Karşılığı
379 diğer Borç ve Gider Karşılıkları

472 Kıdem Tazminatı Karşılığı
479 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları

Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler

Devlet, işletmenin üçer aylık tahmini kazançları üzerinden gelir vergisi veya kurumlar vergisi hesaplatılmakta ve bu vergiyi üçer aylık dönemleri itibarıyla peşin olarak tahsil etmektedir. (ocak mart, nisan haziran, temmuz eylül)

Geçici vergi dönemlerinde 193 peşin ödenen vergi ve fonlar hesabında izlenir. 193 nolu hesabın borç kalanı dönem sonunda kesinleşen kâr vergi ile karşılaştırılmak üzere 371 Dönem Kârının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri Hesabına devredilir ve kapatılır. Dönem sonu bilançonun onaylanması ile 370 Dönem Kârı Vergi ve diğer Yasal Yükümlülükler Karşılığı hesabında izlenir.

KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI

İş kanunu 14. Maddesi gereğince, kıdem tazminatı, emeklilik ikramiyesi, çeşitli mevzuat veya sözleşme gereğince işletmenin personelin kıdemine bağlı olarak işten ayrılması durumunda kıdem tazminatı olarak yapılacak ödemeler için ayrılan karşılıklardır.

İşçinin ne zaman işten ayrılacağı bilinmediği için tahmini bir borçtur. Bu amaçla her yıl sonunda işçinin hizmet akdi devam ettiği sürece her geçen tam yıl için işverence işçiye 30 günlük ücreti tutarında fon biriktirir.

İşçinin işten ayrılma zamanı bilinmediği için 472 Kıdem Tazminatı Karşılığı hesabına öncelikle tahakkuk ettirilir. İşçinin izleyen emeklilik süresinin dolması veya işçinin işletmeden ayrılmasına yönelik bir nedenden çıkması durumunda 472 Kıdem Tazminatı Karşılığı hesabına kaydedilen tutar 372 Kıdem Tazminatı Karşılığı hesabına aktarılır.

Karşılık olarak gider yazılan tutar ile fiilen ödenen tutar arasındaki fark kanunen kabul edilmeyen giderdir.

GENEL MUHASEBE 2

Örnek: işletme 2012 yılında pazarlama bölümünde çalışan 30 işçinin kıdem tazminatını 64.000TL olarak hesaplamıştır.

760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİD	64.000
472 KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	64.000

2013 yılında üç işçinin işten ayrılması öngörülmektedir. Üç işçiye ait kıdem tazminatı 65.200TL dir.

472KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	65.200
472 KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	65.200

2013 yılında iki işçi işten ayrılmıştır. İşçilere 48.400TL tazminat ödenmiştir.

372KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	48.400
100 KASA	48.400

372 KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	16.800
472 KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	16.800

GELECEK AYLARA / YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler 480 Gelecek Yıllara Ait gelirler
381 Gider tahakkukları 481 Gider Tahakkukları

GELECEK AYLARA / YILLARA AİT GELİRLER

İşletmeler gelire konu olan olay, işlem veya hizmet henüz doğmadan tasilat yapıldığında, tahsil edilen tutar bir yıldan kısa vadeye ait olan kısım 380 Gelecek Aylara Ait Gelirler hesabında, bir yıldan uzun vadeye aişt olan kısmı 480 Gelecek Yıllara Ait gelirler hesabında izlenir.

Örnek: işletme kendisine ait iş makinesini 14 aylığına kiraya vermiştir. Kira başlangıç tarihi 1 Şubat 2011, 31 Mart 2012 tarihi bitmiştir. Aylık kira bedeli 2.500TL dir. İşletme kira bedelinin tamamını 35.000TL yi 1 şubatta nakden tahsil etmiştir.

100 KASA	35.000
380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	27.500
480 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	7.500

Her ay sonunda kira geliri gerçekleştiği için;

380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	2.500
649 DİĞER OLAĞAN GEL VE KÂRLAR	2.500

Yıl sonunda;

480 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	7.500
380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	7.500

GİDER TAHAKKUKLARI

Gider tahakkukları, cari dönemde doğmasına rağmen, alacaklısı tarafından ancak işin olayın, işlemin veya hizmetin tamamlanması ile birlikte istenebileceği ve3 işletmenin ödemesini yapabileceği koşullu borçlardır.

- İhraç edilen tahvilin faizinin ödenmesi
- Banka kredi faizinin vade sonunda anapara ile ödenmesi
- Kiralan bir varlığın kira bedelinin sözleşme sonunda ödenmesi
- Elektrik, telefon gibi giderlerin kullanıldıktan sonra ödenmesi

Örnek: işletmenin 01.02.2012 tarihinde ihraç ettiği %40 faiz oranlı, yıllık faiz ödemeli 60.000TL tutarındaki tahvillerin döneme ilişkin gerçekleşen faizi 21.962TL olarak hesaplanmıştır.

$$60.000 \times \%40 = 24.000\text{TL yıllık faiz}$$

$$60.000 \times 28 \times 40 / 36.500 = 1.841\text{TL}$$

İşletme aylık finansal raporlama yapıyorsa, her ay sonunda,

780 FINANSMAN Gİ DERLERİ	1.841	
381 GİDER TAHAKKUKLARI		1.841

31.01.2013 tarihinde vade sonunda erdiğinde;

780 FINANSMAN Gİ DERLERİ	2.038	
381 GİDER TAHAKKUKLARI	21.962	
102 BANKALAR		24.000



ÜNİTE 6 - ÖZKAYNAKLAR

Özkaynaklar; işletme sahip veya sahiplerinin işletmenin varlıkları üzerindeki toplam hakların parasal ifadesidir. Özkaynaklar ortaklar tarafından işletmeye konan esas sermaye ile faaliyet sonucu elde edilen ve dağıtılmayıp çeşitli isimlerle işletmede bırakılan kârlardan ve değer artışlarından meydana gelir.

Özkaynak unsurları

- Ödenmiş sermaye
- Sermaye yedekleri
- Kâr yedekleri
- Geçmiş yıllar kârları veya Zararları
- Dönem Net kârı vey Zararı

Özkaynaklar mukayyet değer ile (kayıtlı değer) değerlendirilir.

ÖDENMİŞ SERMAYE

Ortakların işletmeye koymayı taahhüt ettikleri ess sermaye ile henüz ödenmemiş sermaye arasındaki farktır. Ödenmiş sermaye unsurları

- 500 Sermaye
- 501 Ödenmemiş Sermaye
- 502 Sermaye Düzeltilmesi Olumlu Farkı
- 503 Sermaye Düzeltilmesi Olumsuz Farkı

SERMAYE

Sermaye, işletme sahiplerinin veya ortaklarının şirket kuruluşunda koymayı taahhüt ettikleri sermaye payları toplamının parasal ifadesidir. Esas sermaye olarak adlandırılır. Şirkete tahsis edilen veya şirketin ana sözleşmelerinde yer alan ve ticaret siciline tescil edilmiş bulunan sermayedir.

Çıkarılmış sermaye, ortakların esas sözleşmelerinde hüküm bulunmak kaydıyla yönetim kurulu kararı ile TTK'nın sermaye artırımına hükümlerine tabi olmaksızın çıkarabilecekleri hisse senedi azami miktarını gösteren ticaret siciline tescil edilmiş sermayedir.

Örnek: Ahmet kurduğu işletmesine 20.000TL nakit, 10.000TL hisse senedi ve 40.000TL lik taşıt koymuştur.

100 KASA HESABI	20.000
110 HİSSE SENETLERİ	10.000
254 TAŞITLAR HESABI	40.000
500 SERMAYE HESABI	70.000

ÖDENMEMİŞ SERMAYE

Ödenmemiş sermaye işletmeye tahsis edilen veya ortaklarca taahhüt edilen sermayenin henüz ödenmemiş kısmını gösterir. Hesabın kalanı ortakların işletmeye olan taahhüt borcunu gösterir.

Örnek: Ahmet ve Mehmet sermaye payları eşit olmak üzere 60.000TL sermayeli sermaye şirketi kurmuşlardır. Ahmet taahhüdünün 10.000TL sini nakit Mehmet ise sermaye taahhüdünün 25.000TL sini taşıt olarak yerine getirmiştir.

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	60.000
500 SERMAYE HESABI	60.000

100 KASA HESABI	10.000
254 TAŞITLAR HESABI	25.000
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	35.000

SERMAYE DÜZELTİLMESİ OLUMLU FARKLARI

Özsermayeye ait enflasyon farkları, düzeltme sonucu oluşan geçmiş yıl zararlarına mahsup edilebilir veya Kurumlar Vergisi mükelleflerince sermayeye ilave dileyebilir, bu işlemler kâr dağıtımını sayılmaz.

Örnek: X AŞ nin 150.000TL tutarındaki sermayesi yıl içinde ödenmiştir. Ödenmiş sermaye dönem sonunda enflasyon düzeltmesine tabi tutulmuş ve düzeltme sonrası sermaye 160.000TL ye çıkmıştır.

698 ENFALSYON DÜZELTME HESABI	10.000
502 SERMAYE DÜZELTMESİ OLUMLU FARKI	10.000

GENEL MUHASEBE 2

SERMAYE DÜZELTİLMESİ OLUMSUZ FARKLARI

Örnek: Y AŞ nin 60.000TL tutarındaki sermayesi yıl içinde ödenmiştir. Ödenmiş sonunda dönem sonunda enflasyon düzeltmesine tabi tutulmuş ve düzeltme sonrası sermaye 55.000TL ye düşmüştür.

503 SERMAYE DÜZELTİLMESİ OLUMSUZ FARKI	50.000
698 ENFALSYON DÜZELTME HESABI	5.000

YEDEKLER

İleride doğması mümkün olan zararların işletmenin sermaye büyüklüğünü bozmasını engellemek, özkaynakların yapısını korumak, işletmenin sahipleri ile alacaklıların haklarının korunmasını sağlamak amacıyla net kârın dağıtılmamış ya da işletmede alıkonulmuş tutarları ile sermaye hareketleri dolayısıyla ortaya çıkan ve işletmede bırakılan tutardır.

SERMAYE YEDEKLERİ

- Hisse senedi ihraç primleri: hisse senedinin nominal değeri ile ihraç değeri arasındaki farklar kaydedilir.
- Hisse senedi iptal kârları: sermaye taahhüdünü yerine getirmeyen ortağın hisse senedi iptal edilerek alınan yeni ortaklık söz konusu hisseler için alınan fazla tutardır.
- Maddi durulan varlık yeniden değerlendirme artışları
- İştirakler yeniden değerlendirme artışları
- Diğer sermaye yedekleri

Örnek: A AŞ 250.000TL olan sermayesini 100.000TL arttırmaya karar vermiştir. Yeni hisse senetlerini 120.000TL den banka aracılığıyla satmıştır.

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	100.000	
500 SERMAYE HESABI		100.000
102 BANKALAR HESABI	120.000	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	100.000	
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMİ		20.000

Örnek: X AŞ 30.000TL lik sermaye taahhüdünün 20.000TL sini ödemeyen ortağın hisse senetlerini iptal ederek açık arttırmayla yeni ortak almıştır. Yeni ortak ortaklık payı için banka hesabına 25.000TL yatırmıştır.

102 BANKALAR HESABI	25.000	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	20.000	
521 HİSSE SENEDİ İPTAL KÂRLARI HESABI		5.000

KÂR YEDEKLERİ

İşletmenin kârı üzerinden ayrılır.

- Yasal Yedek: TTK nca ayrılması zorunlu olan yedektir. (kârın %5, ödenmemiş sermayenin %20 sine ulaşuncaya kadar)
- Statü yedeği: ana sözleşme hükümlerince ayrılan yedektir.
- Olağan üstü yedek: yönetim kurulu teklifi genel kurul kararıyla ayrılan yedektir.
- Diğer kâr yedekleri
- Özel fonlar (yatırım fonu, sermaye ifta fonu, yatırım indirimi fonu, yenileme fonu)

Kâr dağıtım işlemi kaydı;

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI	300.000
331 ORTAKLARA BORÇLAR	150.000
540 YASAL YEDEKLER	25.000
541 STATÜ YEDEKLERİ	20.000
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER	55.000
549 ÖZEL FONLAR	50.000

GENEL MUHASEBE 2

GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI

590 DÖNEM NET KÂRI	XXX	
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		XXX

GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI

580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI	XXX	
591 DÖNEM NET ZARARI		XXX

DÖNEM NET KÂRI

690 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		
691 DÖNEM NET KÂRI VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞI		
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		
590 DÖNEM NET KÂRI		

DÖNEM NET ZARARI

692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		
690 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		
591 DÖNEM NET ZARARI		
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		



ÜNİTE 7 - GELİRLER VE GİDERLER

GELİR (HASILAT); işletmenin ana faaliyet konusuna giren mal veya hizmet satışlarından veya ana faaliyet konusu dışında kalan varlıkların satışından; faiz, kira, iştirak geliri ve benzerlerinden elde edilen değerlerin brüt tutarıdır. *Gelirler özkaynakta artış yaratan işlemlerdir.*

GİDER; hasılat sağlamak amacıyla yapılan aktif tükenmeleridir. *Giderler özkaynakta azalış yaratan işlemlerdir.*

- Gider ve gelir hesapları işletmenin faaliyet sonucunu belirlediğinden **sonuç hesapları** olarak ta adlandırılır.
- Gelir ve gider hesapları gelir tablosunda yer aldığından **gelir tablosu hesapları** olarak da adlandırılır.
- Gelir ve gider hesapların dönem sonunda **dönem kârı veya zararı hesabına devredilerek kapatılırlar.**
- Gelir ile gider arasındaki fark **dönem kârı veya zararı hesabının borç kalanını (zarar) veya alacak kalanını (kâr) oluştururlar**
- Tek düzen Hesap Planında Gelir Tablosu Hesaplarının sıralanışı;
60. Brüt Satışlar
61. Satış İndirimleri (-)
62. Satışların Maliyeti (-)
63. Faaliyet Giderleri (-)
64. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar
65. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararları (-)
66. Finansman Giderleri (-)
67. Olağan Dışı Gelir ve Karlar
68. Olağan Dışı Gider ve Zararlar(-)
69. Dönem net Kârı (zararı)
- Gelir Tablosu ve Bilançoda yer alan ortak kalem **dönem net Kârıdır.**
- **Dönemsellik kavramı** gereği döneme ait gelir ve giderler gelir tablosunda yer alır.
- Gelir ve giderler **tahakkuk esasına** göre kayıtlanır. (gelir ve gider doğmuş olmalı, tahsil edilmesi gerekmez)
- **Giderler** tahakkuk ettiğinde (doğduğunda) gider hesabının **borcuna** kaydedilir.
- **Gelirler** tahakkuk ettiğinde (doğduğunda) gelir hesabının **alacağına** kaydedilir.

GELİR TÜRLERİ VE KAYIT ZAMANLARI**60. BRÜT SATIŞLAR**

- 600. YURT İÇİ SATIŞLAR
- 601 YURT DIŞI SATIŞLAR
- 602 DİĞER GELİRLER

64. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR

- 640 İŞTİRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRLERİ
- 641 BAĞLI ORTAKLIKLARDAN TEMETTÜ GELİRLERİ
- 642 FAİZ GELİRLERİ
- 643 KOMİSYON GELİRLERİ
- 644 KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR
- 645 MENKUL KIYMET SATIŞ KÂRLARI
- 646 KAMBİYO KÂRLARI
- 647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ
- 648 ENFLASYON DÜĞZELTME KÂRLARI
- 649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KÂRLARI

67. OLAĞAN DIŞI GELİR VE KÂRLAR

- 671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KÂRLARI
- 679 DİĞER OLAĞAN DIŞI GELİR VEKÂRLAR

Mal satışında, satış geliri elde edilmiş sayılması için;

- Malın mülkiyeti tamamıyla alıcıya devredilmiştir. (zarar veya riskler alıcıya aittir)
- İşletmenin satılan mallar üzerinde yönetim veya kontrol hakkı kalmamıştır.
- Gelir tutarı ve maliyet tutarı tam olarak ölçülebilmektedir.
- İşleme ilişkin ekonomik yararın işletme tarafından elde edilmesinin muhtemel olması

GENEL MUHASEBE 2

GİDER TÜRLERİ

62. SATIŞLARIN MALİYETLERİ

- 620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ
- 621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ
- 622 SATILAN HİZMET MALİYETİ
- 623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ

63. FAALİYET GİDERLERİ

- 630 ARAŞTIRMA GELİŞTİRME GİDERLERİ
- 631 PAZARLAMA SATIŞ DAĞITIM GİDERLERİ
- 632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ

65. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR

- 653 KOMİSYON GİDERLERİ
- 654 KARŞILIK GİDERLERİ
- 655 MENKUL KIYMET SATIŞ ZARARLARI
- 656 KAMBİYO ZARARLARI
- 657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ

66 FİNANSMAN GİDERLERİ

- 660 KISA VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ
- 661 UZUN VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ

68. OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR

- 680 ÇALIŞMAYAN KŞİM GİDER VE ZARARLARI
- 681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI
- 689 DİĞER OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLARI

